

Mladi za napredek Maribora 2019

37. srečanje

**ZNAČILNOSTI AVTORSKE POETIKE V POEZIJI
FERIJA LAINŠČKA**

Književnost

Raziskovalna naloga

Avtor: EVA PATIK

Mentor: DRAGO MEGLIČ
Šola: II. GIMNAZIJA MARIBOR
Število točk: 156/170

Maribor, 2020

Mladi za napredek Maribora 2019

37. srečanje

**ZNAČILNOSTI AVTORSKE POETIKE V POEZIJI
FERIJA LAINŠČKA**

Književnost

Raziskovalna naloga

Maribor, 2020

KAZALO

1 UVOD	6
1.1 Namen in cilji naloge	6
1.2 Hipoteze	7
2 TEORETIČNO OZADJE	8
2.1 Feri Lainšček	8
2.1.1 Življenje Ferija Lainščka	8
2.1.2 Literarno ustvarjanje Ferija Lainščka	9
2.2 Literarna teorija	13
2.2.1 Zunanja zgradba	13
2.2.2 Notranja zgradba	16
2.2.3 Jezik in slog.....	18
3 METODOLOGIJA	19
4 ANALIZA	20
4.1 Analiza pesniške zbirke <i>Hiša svetega Nikolaja</i>	20
4.2 Analiza pesniške zbirke <i>Nigdar neboš znala</i>	25
4.3 Analiza pesniške zbirke <i>Ne bodi kot drugi</i>	28
4.4 Analiza pesniške zbirke <i>Demon ljubezni</i>	32
5 UGOTOVITVE	38
5.1 Zunanja zgradba	38
5.2 Teme	39
5.3 Motivi	41
5.4 Lirski subjekt	42

5.5Jezik	43
6DRUŽBENA ODGOVORNOST	44
7ZAKLJUČEK	45
8VIRI IN LITERATURA	46

POVZETEK IN KLJUČNE BESEDE

Namen te raziskovalne naloge je bil analiza in interpretacija značilnosti Lainščkove avtorske poetike v zbranih pesmih zbirk *Hiša svetega Nikolaja*, *Nigdar neboš znala*, *Ne bodi kot drugi* in *Demon ljubezni*. Zanimale so nas značilnosti zunanje in notranje zgradbe izbranih pesmi, njihov pomen in interpretacija. Naloga je razdeljena na tri sklope – v prvem, teoretičnem delu, so zbrani podatki o Lainščkovem življenju in delu ter literarni teoriji, vezani na poezijo, v drugem je predstavljena analiza vsake pesniške zbirke, v zadnjem pa so zapisane glavne ugotovitve raziskovanja.

Ugotovili smo, da je večina pesmi po zunanji in notranji zgradbi tradicionalna, kar se kaže v stalnih metričnih in rimanih verzih ter ritmu. Prevladuje ljubezenska tematika, ki je prepletena z bivanjsko. Poleg raznih ljubezenskih motivov je še veliko motivov, vezanih na naravo, med njimi pa najbolj izstopajo motivi prekmurske ravnice, Mure in meglice, prav tako pa sta prikazana hrepenenje »malega človeka z ravnice«.

KLJUČNE BESEDE: Feri Lainšček, *Hiša svetega Nikolaja*, *Nigdar neboš znala*, *Ne bodi kot drugi*, *Demon ljubezni*, poezija, ljubezen, Prekmurje.

ZAHVALA

Zahvalila bi se svojemu mentorju za vso potrpežljivost, spodbudne besede in pomoč, brez katere mi ne bi uspelo ustvariti naloge v takšni obliki, kot se sedaj nahaja pred vami. Profesor, hvala ne samo za vložen čas in trud v to nalogo, temveč tudi za vsa štiri leta, ki smo jih delili z vami in ki so bila obarvana s polno mero smeha, znanja in izkušenj.

Prav tako se zahvaljujem knjižnici za možno večmesečno izposojajo zbirk in ostalega gradiva.

1 UVOD

Feri Lainšček – ime tako ikoničnega slovenskega književnika. Marsikdo ob tem imenu pomisli na kakšen njegov roman, ki ga je pred kratkim prebral, mlajši na kratke zgodbe, spet drug na kakšno pesem, ki jo je uglasbeno slišal na radiu, nenazadnje ga lahko kdo poveže celo s kakšnim filmom, ki so ga posneli po njegovi knjižni predlogi.

Tudi sama sem imela podobne prve asociacije, ko me je mentor seznanil s temo raziskovalne naloge. Poznane so mi bile predvsem njegove ljubezenske pesmi, ki jih je Ditka uglasbila in jih prepeva, ter pesmi, ki sem jih zasledila na spletu. Večkrat sem se spraševala, kaj Lainščkove pesmi napravi tako priljubljene – morda njihova navidezna preprostost, sočustvovanje z lirskim subjektom, ljubezenska tematika, ritmičnost ali motivi vsem ljubega slovenskega Prekmurja. Možnosti je seveda veliko, zato sem se tudi brez dodatnega oklevanja odločila za raziskovanje Lainščkovih pesmi in razvidne značilnosti avtorske poetike v njih.

(Ne vem, ali je takšen uvod ustrezen ali bi bilo bolje, da ga kar izpustim in preidem na namen in cilje?)

1.1 Namen in cilji naloge

Namen raziskovalne naloge je predstavitev temeljnih značilnosti avtorske poetike v poeziji priljubljenega slovenskega pesnika Ferija Lainščka in njihova interpretacija. Lainšček je eden izmed redkih slovenskih umetnikov, ki so se pesnjenja in pisanja »privzgojili« sami ob pomoči ljudskega izročila in brez kakršnih koli literarnih skupin v svojem času, zato ima edinstven in svoj stil pisanja z lastnimi posebnostmi, zaradi česar mora biti raziskovanje njegove poezije še toliko večji izziv.

Raziskovalna naloga zajema analizo štirih pesniških zbirk – *Hiša svetega Nikolaja*, *Nigdar neboš znala*, *Ne bodi kot drugi* in *Demon ljubezni*, s pomočjo katerih smo poskušali ugotoviti značilnosti Lainščkovega pesnjenja, torej zgradbo in obliko pesmi, rime, metrično shemo in ritem, pogoste teme, motive, tip lirskega subjekta, jezik in druge.

Cilji raziskovalne naloge so:

- izvedeti več o življenju in delu Ferija Lainščka,
- raziskati literarno teorijo in literarnovedne pojme, vezane na poezijo,
- natančno prebrati vsako pesniško zbirko ter predstaviti notranjo in zunanjo zgradbo njenih pesmi,
- ugotoviti, ali so pesmi Ferija Lainščka tradicionalne in v čem se to kaže,
- ugotoviti, ali so v poeziji Ferija Lainščka predstavljeni motivi, vezani na rodno Prekmurje.

1.2 Hipoteze

Pred začetkom raziskovanja smo si na podlagi že znanega zastavili pet hipotez, njihovo resničnost pa smo želeli s prebiranjem pesniških zbirk preveriti:

HIPOTEZA 1: Poezija Ferija Lainščka je po značilnostih zunanje zgradbe tradicionalna.

HIPOTEZA 2: Poezija Ferija Lainščka je po značilnostih notranje zgradbe tradicionalna.

HIPOTEZA 3: Tradicionalnost v poeziji Ferija Lainščka se kaže tudi v ritmu in stopici.

HIPOTEZA 4: Prevladujejo pesmi z ljubezensko tematiko, pogosti sta tudi socialna in bivanjska tematika.

HIPOTEZA 5: V poeziji Ferija Lainščka zasledimo številne motive, vezane na naravo, natančneje na Prekmurje.

2 TEORETIČNO OZADJE

2.1 Feri Lainšček

2.1.1 Življenje Ferija Lainščka

Feri Lainšček je slovenski pisatelj, pesnik, scenarist in dramatik. Z rojstnim imenom Franc se je rodil 5. 10. 1959 v Dolencih na Goriškem, in sicer v hribovitem delu Prekmurja v bližini madžarske meje. V domači »bajti iz blata, pokriti s slamo« niso imeli niti elektrike, kaj šele knjig, vendar sta bila oba starša, ki sta bila skromna in v zrelih letih, izvrstna pripovedovalca in prenašalca ljudskega izročila. S svojo živo govorico sta ga znala popeljati v »svetove, ki jih marsikatero oči žal ne morejo nikoli videti«, kar ni močno zaznamovalo le njegovega otroštva, ampak tudi nadaljnje življenje. Do osnovne šole je govoril in poslušal le prekmursko narečje, na katerega ga nostalgичno spominja današnja porabsčina. Zapisano knjižno besedo je odkril ob reviji Ciciban, ki je v njem vzbudila »strašansko radovednost« in »prepričanje, da je vsa skrivnost zapisana v knjigah«. Zaradi želje po razumevanju knjižnega jezika je že v prvih razredih postal strasten in predan bralec. Od takrat v moč besede in preživetje knjige ni nikoli podvomil, čeprav se kot ustvarjalec uspešno preizkuša tudi v drugih medijih in čeprav je kot pisatelj in založnik pogosto občutil, da družbene razmere knjigi niso (dovolj) naklonjene. Pisanje in branje literature mu pomenita »spraševanje o duši«, ki ga lahko »vpelje v dialog z večnostjo«, zato sta zanj neprecenljivi vrednoti. Že v osnovni šoli je spoznal dekle, ki ga je popolnoma prevzelo in je njegova življenjska sopotnica še danes, ljubezen, ki jo goji do nje, pa nedvomno zaznamuje njegove literarne junake in njihove zgodbe (Tancer Kajnih, 2019).

Od mladostnih izkušenj, ki so določile njegov odnos do sveta, je pomembno omeniti tudi srečevanja s Cigani. Ti so, tako kot on, živeli na obrobju (v dobesednem in prenesenem pomenu) njegove rojstne vasi, družina pa nikakor ni nasprotovala druženju z izvorno drugačnimi. Da ga je pri teh potomcih svetovnih nomadov očaral prvobiten odnos do življenja z neustavljivo željo in potrebo po svobodi, je povsem razumel šele kasneje, ko se je ukvarjal z raziskovanjem arhaičnih plasti v človeku. Ciganska duša, za katero je značilna močna intuicija, pa mu je na poseben način blizu še danes, saj se, podobno kot umetniška, upira racionalnemu pogledu na svet (Tancer Kajnih, 2019).

Po maturi na gimnaziji v Murski Soboti je želel študirati slikarstvo. Zaradi neuspešno opravljenih sprejemnih izpitov na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost se je vpisal na FSPN (predhodnico današnje Fakultete za družbene vede), vendar študija ni dokončal. Sprememba okolja je močno vplivala nanj in njegovo dožemanje sveta, saj je, kot sam pravi, doživel »kulturni in civilizacijski šok«. Zaradi močne želje po odkritju sveta je denar služil kot sodelavec uredništva dnevno-informativnega in igranega programa Radia Ljubljana, v prostem času pa ustvarjal prve pesmi in roman, ki je v nadaljevanjih izhajal v reviji Teleks. Ko je pri štiriindvajsetih letih izšel njegov prvi roman *Peronarji* (1982), se je odločil popolnoma posvetiti se svoji karieri svobodnega umetnika. Ker je ugotovil, da se s svojo izvirnostjo in pestrim ozadjem ne more poistovetiti z nobeno od literarnih skupin svoje generacije, se je preselil v rodno in spomina polno Prekmurje, ker je v Murski Soboti našel »idealno okolje za ustvarjanje«. Pisanje je tako postalo način njegovega življenja – spomini iz otroštva ter »iskanje občutkov lepega« pa so obrodili bogat, raznovrsten in širok literarni opus (Tancer Kajnih, 2019).

Leta 1992 je skupaj s prijateljem Francijem Justom ustanovil Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, ki se v glavnem ukvarja z založniško dejavnostjo, je pa tudi organizator zdaj že tradicionalnega vsakoletnega srečanja slovenskih mladinskih pisateljev *Oko besede*, na katerem se podeljuje večernica, nagrada za najboljše slovensko mladinsko literarno delo preteklega leta (Tancer Kajnih, 2019).

2.1.2 Literarno ustvarjanje Ferija Lainščka

Feri Lainšček je najplodovitejši in najuspešnejši sodobni pisatelj prekmurskega prostora, ki je med ljudmi poznan po svojih romanih za mladino in odrasle, kratki prozi, pesniških zbirkah, radijskih in lutkovnih igrh, filmskih scenarijih in kot tekstopisec šansonov ter popevk. Prepričan je, da njegova literatura vedno znova najde pot do ljudi zaradi preprostosti in domačnosti, opazno pa je, da je snov za pisanje teh pesmi črpal iz svojega življenja in da je marsikaj napisanega že doživel. Ker pa je za umetniško preoblikovanje sveta značilno iskanje globljih resnic našega bivanja, lahko tudi v Lainščkovih delih odkrivamo predvsem njegovo »duhovno biografijo« (Tancer Kajnih, 2019).

Sodi v krog pisateljev, rojenih konec petdesetih oz. na začetku šestdesetih let. Mednje sodijo tudi Milan Vincetič, Vlado Žabot, Franjo Frančič, Jani Virk in nekateri drugi slovenski književniki, ki jih je literarna zgodovina – zdaj že pred davnim časom – opredelila za »mlado slovensko prozo«. Sami so se poimenovali za »generacijo brez metafore«, njihova dela pa je Janko Kos označil kot »literaturo po modernizmu na Slovenskem«. Omenjene predstavnike pa niso povezovala le leta in mladost, temveč tudi literarne pokrajine, v katerih se je zamajala razumska razpoložljivost in razpoložljivost vsakdanjega sveta, suvereni posameznik pa se je našel »na robu prepada« in iskal rešitev v poigravanju z besedami, zgodbami in s svetovi (Fridl, 2010).

V njegovem pesniškem ustvarjanju je vidna desetletna praznina – do leta 1991 je soavtor skupinske zbirke *Kot slutnja radovedno* ter avtor zbirk *Dnevovina*, *Visoka pesem* in *Hiša svetega Nikolaja*. V teh delih avtorski presežek pomenita raziskovanje pomenskih potencialov ruralne in naravne motivike ter povezovanje pesniške govorice z likovno, povsem drugačno pesnjenje pa zasledimo v zbirkah iz prvega desetletja 21. stoletja – *Dlan mi po tebi diši*, *Posončnice*, *Nigdar ne boš znala*, *Ne bodi kot drugi* in *Pesmi za ženski glas in zvonove*. V tej drugi fazi lahko opazimo povsem drugačno poetiko spevnih metričnih rimanih verzov in tradicionalnih kitic, nove pomensko-oblikovne kontekste ... (Novak Popov, 2010).

Nekatere trajne značilnosti Lainščkove poezije se nakazujejo že v njegovem deležu triavtorske zbirke *Kot slutnja radovedno* (1981), napisane skupaj z Valerijo Perger in Milanom Vincetičem, in sicer povezovanje kratkih pesemskih enot v zaokrožene cikle. Gesta oddaljitve in samoizločitve iz širše družbene skupnosti se izostri v zbirki *Dnevovina* (1986), katere pesmi prikazujejo mračno atmosfero in vzorce prevladujočega neetičnega ravnanja, opazna je družbena kritičnost. Tako *Oroslan* (1988) kot *Visoka pesem* (1988) združujeta avtorjevo jezikovno in slikovno izražanje in po obliki spominjata na pesniške liste ali na slikanico. Otroškost in otroštvo je osrednja tema *Hiše svetega Nikolaja* (1990), ki jo poznamo v treh različnih objavah in je kot nekakšna kontinuiteta med obema ustvarjalnima obdobjema. *Dlan po tebi mi diši* (2001) je izšla po enajstletnem pesniškem molku, med katerim so nastajala nekatera nagrajena prozna dela. Pesmi v tej pesniški zbirki so popolnoma drugačne od predhodnih, kot da bi jih pisal drug avtor – za izpovedni medij si je izbral perspektivo mlade ženske, ki v štirinajstih pesmih izpoveduje svojo ljubezensko zgodbo. Zbirka *Posončnice* (2005) pogloblja elegično perspektivo s prepoznavno filozofijo časa,

predstavljena pa je pestra regionalna kultura, ki je v resnici večkulturna, saj se je v zgodovini bogatila v stikih s sosednjimi narodi. *Nikdar ne boš znala* (2007) s podnaslovom *Moje prekmurske verzuške pa kejpi* je prva sodobna pesniška zbirka v goričkem narečju z novostjo – družabni in družbeni vidiki erotike, ki spominjajo na motive realizma pri Levstiku in Jenku. Ko je Lainšček povezal izbor pesmi iz druge ustvarjalne dobe in jih razdelil v kompozicijo dveh glasov, je dobil novo, do takrat največjo uspešnico *Ne bodi kot drugi* (2007). Po obliki in vsebini sestrška zbirka *Pesmi za ženski glas in zvonove* (2009) je nadaljevanje in variacija na teme in motive predhodnice. Tretja knjiga iz te zbirke *Demon ljubezni* (2016) je poklon neustavljivi, a tudi temni moči ljubezni ter panonski širjavi, tenkočutno pa opeva tudi pokrajine »na oni strani sanje« (Novak Popov, 2010).

“Duhovna pot, ki jo je prehodil Lainšček kot pesnik, je nekoliko podobna tisti v njegovih romanih: iz položaja zavestne obrobnosti in kritičnega uporništva je sestopil v sredo življenja svojega prekmurskega prostora” (Novak Popov, 2010).

Peronarji (1982), »romanček«, kot ga je avtor tudi sam poimenoval, predstavlja literaturo urbanega roba, v katerem je predstavil nepomembne, male ljudi z družbenega obrobja, junake slepih »peronov« urbanega življenja. Leta 2009 je bil izdan roman *Ne povej, kaj si sanjala*, ki prav tako opisuje podobno problematiko urbanega roba in se s svojim pripovedovanjem tako »vrne na začetek«. Romana *Raza* (1986) in *Razpočnica* (1987) predstavljata razasti in razpočeni svet krute resničnosti, hkrati pa govori o razosebljenosti ter razpokani pokrajini in posamezniku, ki po povratku iz vojnih viher ne more več najti svojega doma. Tretji roman s slikarjem v eni od osrednjih vlog je roman *Grinta* (1991), v njem pa je predstavljen sorazmerno preprost in tradicionalen material, »literatura zgodbe v zgodbi«. Veliki uspešnici sta bila romana *Ki jo je megla prinesla* (1993), s katerim je še bolj poglobil svoje literarno raziskovanje Prekmurja, njegovih okljukov, mrtvic, krajev, ki so tudi pisatelja samega najbolj zaznamovali, ter predstavil zgodbo o fantastiki vere in zla, ter *Namesto koga roža cveti* (1991), ki pripoveduje povsem klasično in njemu poznano zgodbo z družbenega roba o ciganski duši. Slednje je prav tako natančno predstavil v romanu *Nedotakljivi* (2007), ki je »zelo pristen, od belega sveta še nedotaknjen portret Ciganov« (Fridl, str. 149). Po delu *Vankoštranc* (1994), ki sodi v književnost kmečkega realizma, so zaradi močne klasične zgodbe, ki se prepleta z lirizirano govorico panonske krajine, ter motiva fatalne ženske posneli film *Traktor, ljubezen in rock'n'roll*. V nadaljevanju devetdesetih letih se je Lainšček začel

nagibati tudi k bolj priljubljenim, celo populističnim literarnim žanrom. Napisal je *Atralni niz* (1993) in delo *Mož v pasijonki* (1997), literaturo kriminalnega žanra, ter *Skarabej in vestalka* (1997), roman mistične usode. Leta 2007 je bil posnet film po istoimenski knjižni predlogi *Petelinji zajtrk* (1999), romanu, ki sodi v literaturo obrtništva in ga z vidika pripovedovalca opredeljujemo kot prvenstveno ljubezenski roman. Eden redkih slovenskih klasičnih ljubezenskih romanov je leta 2003 izdani roman *Ločil bom peno od valov*, ki tako kot tri leta kasneje izdan roman *Muriša v ospredje* postavlja ljubezen in melanholijo (Fridl, 2010).

Feri Lainšček je poleg zahtevnejših romanov za odrasle znan tudi kot pisec več kot 30 knjig obsegajočega opusa mladinske literature. *Cicibanija* (1987), njegova prva knjiga na področju te vrste književnosti, je izšla šest let po njegovi prvi knjižni objavi za odrasle – to delo je hitro našlo pot do mladih bralcev in je še danes ena najbolj priljubljenih pesniških zbirk za otroke. Prav tako so znani roman *Ajša Najša* (1989), krajša zgodba o dveh čarovnicah *Čiren čaj in juha kokos pokos kvak kvak* (1990) ter zbirka avtorskih pravljic o kolektivnem nezavednem in duši kot arhetipu življenja *Mislice* (2000) (Tancer Kajnik, 2010).

Zaradi izrazito vizualnih predstav in pripovedovanih zgodb so po številnih romanih posneli še filmske različice (*Halgato* po romanu *Namesto koga roža cveti*, *Mokuš* po romanu *Ki jo je megla prinesla*, *Traktor, ljubezen in rock'n'roll* po romanu *Vankoštanc*, *Petelinji zajtrk* in *Hit poletja* po istoimenskih romanih ter *Šanghaj* po romanu *Nedotakljivi*) (Papp, 2018).

Lainšček v svojih delih odpira mnoga vprašanja o labirintih zavesti in podzavesti posameznika, ki ga postavlja v določen družbeni in zgodovinski položaj, lahko pa tudi v povsem imaginarni svet. Njegovi literarni liki so pogosto ljudje z dna socialne lestvice, skoraj praviloma pa se nahajajo v nekem eksistenčno mejnem položaju. Rdeča nit Lainščkove literature oz. njena osrednja tema je iskanje identitete posameznika oziroma »osmislitev človekovega bivanja v skupnosti«. Slogovno so Lainščkova dela dokaj raznovrstna, saj avtor obvlada tako zakonitosti žanra kot zahtevnejše in inovativnejše literarne oblike in postopke. Ena najprepoznavnejših lastnosti njegovega pisanja je tudi »stepska melanholija« ali »občutek za veter«, ki jo Lainšček razume kot metaforo za »nezamenljivi melos in sentiment« slovenske Panonije in za posebna, »prevladujoče lirski občutja ljudi s te ravnice« (Tancer Kajnih, 2019).

Za svoje literarno delo je prejel več uglednih nagrad:

- 1986: Kajuhova nagrada za roman *Raza*,
- 1992: nagrada kresnik za roman *Namesto koga roža cveti*,
- 1993: nagrada sklada Vladimir Slejko za roman *Astralni niz*,
- 1995: nagrada Prešernovega sklada za roman *Ki jo je megla prinesla*,
- 2000: nagrada večernica za zbirko pravljič *Misljice*,
- 2000: prva nagrada Centra za dramsko umetnost v Zagrebu za scenarij celovečernega igranega filma *Črni klovn*,
- 2007: nagrada kresnik za roman *Muriša*,
- 2008: nagrada vesna za scenarij TV filma *Hit poletja*,
- 2008: uvrstitev med 10 finalistov za Europe Book Prize z romanom *Nedotakljivi* in
- 2005, 2007, 2008: prve nagrade za besedila na Festivalu narečnih popevk. (Papp, 2018)

Nekateri romani so tudi prevedeni v madžarščino, angleščino, nemščino, hrvaščino, češčino, španščino in katalonščino, pravljičice pa v posebni zbirki tudi v porabščino.

2.2 Literarna teorija

2.2.1 Zunanja zgradba

Zunanja zgradba literarnega dela je v nasprotju z notranjo neodvisna od vsebine, kar pomeni, da ni forma same vsebine. Razvidna je že na prvi pogled – na primer drama je razdeljena na posamična dejanja, prizore ali epizode, roman pa na poglavja. V verzifikaciji pa je zunanja zgradba najprej razvidna: iz dolžine verzov, iz števila kitic ali strofov, iz števila verzov v kiticah, števila zlogov v verzih ipd. (Kmecl, 1995).

Ker proučujemo značilnosti avtorske poetike v poeziji Ferija Lainščka, se bomo pri predstavitvi literarne teorije posvetili poeziji in njeni zgradbi.

Stalna in obvezna prvina zunanje zgradbe je naslov, ki stoji na čelu besedila. Vsaka pesem ima svoj naslov, tematsko podobne pesmi so združene pod posebnim poglavjem, več poglavij pa se združuje v pesniško zbirko, za katero mora pesnik izbrati primeren naslov. Naslov napoveduje vsebino pesmi, lahko pa tudi zunanjo zgradbo (Prešernove *Gazele*), snov, idejo, lirskega subjekta, dogajalni čas ali prostor (Kmecl, 1995). V vsakem primeru je naslov pomemben člen besedila, saj uresničuje prvi stik z bralcem, ki je lahko tudi edini, če bralec pesniško zbirko gleda v izložbi. Pomemben je prvi vtis, zato se lahko tudi zgodi, da bralec dela ne bo izbral, če mu naslov ne bo všeč.

Zunanja zgradba pesmi je že na prvi pogled očitna – pesmi so razdeljene na kitice. Pesem ima lahko različno obliko ali število kitic. Tradicionalne pesmi imajo točno določeno zgradbo, medtem ko so modernejše in sodobnejše pesmi svobodnejše in se teh določenih pravil ne držijo več. Za primer tradicionalne pesmi bi lahko vzeli kateri koli italijanski sonet, na primer sonete Prešernovega *Sonetnega venca*. Vsak sonet tega cikla ima točno določeno obliko – sestavljen je iz štirih kitic, in sicer dveh štirivrstičnic/kvartin in dveh trivrstičnic/tercin. Kitice so lahko dvovrstične, trivrstične, štirivrstične ... Lahko se zgodi, da zunanja oblika kitice predstavlja nek predmet, ki je najpogosteje povezan s tematiko pesmi – takrat govorimo o likovni pesmi oz. carmen figuratum (najverjetneje najustreznejši primer so kitice v obliki vinskih čaš v prešernovi *Zdravljici*). Nekatere oblike kitic so zaradi svoje posebnosti dobile tudi svoje poimenovanje, na primer sapfična in onjeginska kitica. Krajše so kitice, hitrejši je ritem pesmi in obratno – z daljšanjem kitic bralcu zdi, da sta dogajanje in ritem počasnejša.

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ) je zapisano, da je verz, stih ali pesniška vrstica ritmično urejena, navadno skladdenjsko in pomensko zaključena grafična enota pesniškega besedila. Ker poezija temelji na razčlenitvi jezikovnega toka, govorimo o vezani besedi, saj je takšno besedilo ritmično vezano v verze. Prav tako ritem ustvarjajo dodatni elementi, ki sami po sebi niso ritmični, a s ponavljanjem to lahko postanejo (na primer rime, asonance, aliteracije ...). V pesmih

tradicionalnih oblik je bil stalni verz natančno določen s stopicami. Razvile so se različne oblike stalnega verza, kot so na primer grški heksameter, aleksandrijski verz, laški/jambski/italijanski verz, osmerek ... Svobodne verze bralec zaradi oblike samostojne vrstice dojema kot verze, vendar se približuje ritmičnemu gibanju proze (Kos, 1995).

Veljalo je, da mora verzna vrstica obsegati določeno število ritmičnih poudarkov na zmeraj istih mestih, ki so med sabo urejena v strogo simetrično zaporedje, prav tako pa mora biti število nenaglašanih zlogov med dvema akcentoma oz. naglasoma in v verzu kot celoti določeno in zmeraj enako urejeno. Z enakim in zaporednim izmenjevanjem naglašanih in nenaglašanih zlogov dobimo ustrezen ritem, ki pesem naredi spevnejšo. Tako je tudi preprost ritem obvezna sestavina vsake ljudske pesmi. Ritem predstavlja skladno členjenje govorne celote na posamezne čutno dojemljive in ponavljajoče se člene. To členjenje se sproti prilagaja živemu smislu, torej ni shematično, razumsko ali preštevalno. V glavnem se izogiba razumski opredelitvi, zato je sklicevanje nanj pogosto utemeljeno z občutki (Kmecl, 1995).

Ritem merimo s stopicami v obliki metrične sheme. Stopice, ki so osnovne enote verza, predstavljajo menjavanje majhnih ritmičnih enot v enakomernem zaporedju in jih uporabljamo za merjenje ritma. Izraz je nastal že v grški metriki in temelji na določanju naglašanih in nenaglašanih zlogov (Kos, 1995). Različne kombinacije in permutacije dolgih naglašanih (-) ter kratkih in nenaglašanih zlogov (U) oblikujejo različne metrične stopice. Najverjetneje najbolj znane (grške) stopice so trohej (- U), jamb (U -), amfibrah (U - U), anapest (U U -) in daktil (- U U), obstaja pa jih še veliko več. Stopice tvorijo metrično shemo. Metrika je bila svojčas zelo čislana in upoštevana veda, ki jo je moral pesnik dobro obvladati, saj so stare poetike predpisovale različne načine zaporejanja krepkih in šibkih zlogov. Zelo malo ali skoraj nič pa je metrika pomembna za pesnike, ki pišejo svobodni verz, teh pa je dandanes največ (Kmecl, 1995).

Rime in asonance niso samo glasovno stilna sredstva, ki spadajo med retorične figure, ampak so tudi pomembno ritmično sredstvo in imajo pomembno vlogo v označevanju verznihih koncev. Razlika med rimo in asonanco je v tem, da pri rimi gre za popolno ujemanje zadnjih zlogov verza, medtem ko asonanca/samoglasniški stik predstavlja ujemanje samoglasnikov od zadnjega

naglašena zloga dalje. Poznamo več vrst rim in njihovih povezav. Po obliki svojega ponavljanja rime delimo na zaporedne (aabb), prestopne (abab), oklepajoče (abba), verižne (aba bcb cdc), pretrgane (abcb) ... Tako rime kot tudi asonance pa glede na število naglašanih zlogov delimo na moško rimo ali asonanco (en naglašen zlog), žensko (dva naglašena zloga) in tekočo (trije naglašeni zlogi) (Kos, 1995).

Tradicionalna poetika je razlagala zunanji slog besednih umetnin s pomočjo retoričnih figur. Retorične figure so posebne jezikovne tvorbe in oblike, ki se delijo na trope in figure. Med trope prištevamo primeri/komparacijo, prisposodobu/metaforo, preimenovanje/metonimijo, sovporedje/sinekdoho, posebitev/personifikacijo, alegorijo in simbole, med figure pa rimo, asonanco/samoglasniški stik, aliteracijo/soglasniški stik, ponavljanja/hiperbolo (podvojitev/geminacija, anafora, epifora, epanalepsis, anadiploza, refren/pripev), mnogovezje/polisindeton, brezvezje/asindeton, stopnjevanje/klimaks, izpust/elipso, nagovor, retorično vprašanje, bistroumni nesmisel/oksimoron, paralelizem členov in še številne druge (Kos, 1995).

2.2.2 Notranja zgradba

Če je zunanja zgradba besedila očitna že na prvi pogled in neodvisna od vsebine, tega ne moremo trditi za notranjo zgradbo. Notranja zgradba ni nič drugega kot oblikovanost same vsebine, obenem pa predstavlja tisti predel besedne umetnine, ki je invariabilen, torej se ne more spremeniti. Gre za sestavo, ki »sega v globino literarnega dela«, v njegove vsebinske plasti, motive in teme ter kako so ti elementi med seboj povezani. Motivi in teme se spajajo med seboj v lirski povezavi precej drugače kot v romanah ali dramah, zato so v središču notranje zgradbe predvsem literarne vrste (Kos, 1995).

Snov je stanje ali predmetnost, ki ju je mogoče poimenovati na različne načine, med drugimi tudi jezikovno in literarno. Drugače povedano nam snov pove, od kod je avtor črpal za svoje delo. Obstaja več različnih vrst snovnih virov, saj se tudi dela med seboj razlikujejo. Pogosto v delih zasledimo avtobiografsko snov. Številni pesniki pričenjajo snovno pot z otroškimi spomini,

šolskimi dogodivščinami ali (ne)srečno mladostniško ljubeznijo, predstavljajo svoje doživljanje sveta, odziv na okolico, slavijo življenje in žalujejo za umrlimi znanci in prijatelji ... Drugi pomembni vir snovi je ljudsko izročilo – številni slovenski in tuji ustvarjalci so v svojih delih vključili ali po svoje preoblikovali elemente ljudskih pripovedk, bajk in pesmi. Med književniki je priljubljena predstavitev zgodovinske snovi, torej boji, upori, vladavine, življenje ljudi v določenem zgodovinskem obdobju ... Nekateri avtorji pa staro in obstoječo snov po svoje predelajo in prilagodijo takratnim življenjskim razmeram. Enako tehten snovni vir so družbene razmere takratnega časa, kot na primer politično dogajanje, socialna stiska malega človeka, pritisk vladnega režima, kronike in številni drugi (Kmecl, 1995).

Tema besedila odgovarja na vprašanje, o čem avtor piše. Tema je odvisna od snovi, zato jo tudi številni kritiki opredeljujejo kot smiselno ali ideološko opredeljeno snov. V krajših besedilih, zlasti lirskih, je tema praviloma ena sama, enotematska sestava pa jim zagotavlja potrebno enotnost. V obsežnejših besedilih je mogoča kombinacija dveh ali več tem, ampak se morajo združiti v skupno nadtemo, saj sicer delo ne bi bilo enotno. Še vedno je najpogostejša in splošno univerzalna tematika ljubezenska, zasledimo pa še številne druge, npr. domovinska, poetološka ali bivanjska/eksistencialna, ki je značilna predvsem za sodobno pesništvo (Kos, 1995, Kmecl, 1995).

Motivi so vsebinske enote v besedni umetnini, sestavljene iz snovno-motivnih prvin, tako da se te povezujejo med sabo v večje predmetne sklope. Lahko so predmeti, liki, situacije, osebe, dogodki ... Lajtmotiv oziroma smerni/vodeči motiv je značilen in izstopajoč motiv, ki se v besedilu pojavlja in s tem opozarja vodilno misel besedila. Najdrobnejše motive imenujemo motivni drobci. Nekateri motivi lahko zaradi svojega posebnega in globljega pomena prevzamejo vlogo simbola, spet drugi pa prerastejo v alegorije (Kos, 1995).

Ideja predstavlja smiselno sporočilo besedila, torej odgovarja na vprašanje, kaj nam želi avtor s tem delom sporočiti. Je tesno povezana s snovjo in temo besedila, praviloma je poučna in temelji na moralnih načelih. Je tisto, kar daje delu smiselnost ter pomen in brez katere književnega dela ni (Kmecl, 1995).

Lirski subjekt označuje tisto osebo, ki lirsko besedilo izpoveduje (govori). Zanj je značilno, da govori v času, ki se sklada s predmetom govorjenja, in da se ujema s predmetom, o katerem govori.

Tako je lahko lirski subjekt različen, zato ločimo več tipov takega subjekta. O avtorskem subjektu govorimo, kadar v pesmi čutimo samega avtorja, in o fiktivnem, kadar je izmišljen in umeten, saj si ga je avtor izmislil. Za nadomesten lirski subjekt gre tedaj, ko nam v pesmi govori nekakšen »idealiziran avtorjev duh«, kadar pa je lirika le še jezikovna igra, pa govorimo o brezosebnem subjektu. **Kraj** in **čas** lirskega subjekta določata, kdaj in kje se subjekt izpoveduje; lahko sta konkretna, obstaja pa tudi možnost, da je vsaj eden izmed njiju abstrakten. Govor lirskega subjekta je lahko raznovrsten – lahko govori iz neposrednega spomina, razmišljanja, refleksij, sklepanja, lastnih doživetij, zaznav ali čustev, lahko navaja asociacije, vidike in predstave, velik napredek pa so doživeli notranji monolog, tok zavesti in podzavest (Kos, 1995).

2.2.3 Jezik in slog

Jezik je tisti element, ki oživi liriko in ji daje pomen. Za pristnost in zanimivejše besedilo lahko avtor poleg nezaznamovanih besed navaja pogovorne izraze, arhaizme, dialektizme, neologizme, slengizme, žargonizme, tujejezične izraze, pomanjševalnice, ljubkovalnice, žaljivke ... Jezik poezije poda zanesljivejše informacije o lirskega subjekta, njegovi starosti, moči doživljanja in izražanja čustev, odnos do sveta itn. Smiselno je opazovati strukture povedi in njihovo kompleksnost in vrstni red besed. Z jezikom je tesno povezan tudi slog pisanja, ki je bolj povezan z navajanjem retoričnih figur in njihovim razumevanjem.

3 METODOLOGIJA

Metodologija raziskovanja je, podobno kot struktura naloge, razdeljena na tri dele, in sicer zajema metodo proučevanja teoretičnih virov, metodo branja in literarne interpretacije ter metodo primerjanja. Pri prvi metodi smo iskali čim več spletnih in knjižnih virov, s katerimi bi izpolnili dva izmed postavljenih ciljev – želeli smo izvedeti čim več o avtorju, njegovem zgodnjem življenju, obdobju mladostništva, študija in poklicne kariere, skratka o vseh dogodkih, odnosih in prelomnicah, ki bi lahko odločilno vplivali na avtorjevo kasnejše dožemanje poezije in oziroma sveta. Prav tako smo se želeli seznaniti z njegovim pestrim literarnim opusom in nagradami, ki jih prejel za svoja dela. Z enako metodo smo iskali literarnovedno terminologijo, ki bi lahko z razlagami olajšala analizo in interpretacijo elementov poezije. Sledila je druga metoda, metoda branja in literarne interpretacije. V knjižnici smo si »na slepo« izbrali in izposodili štiri Lainščkove pesniške zbirke, ki bi nas seznanile z značilnostmi avtorjevega pesnjenja. O vsaki smo nato poiskali nekaj pomožnega gradiva, ki bi nam predstavila nekaj njenih osnovnih podatkov. Vsako pesem pesniške zbirke smo nato natančno prebrali ter si zapisovali glavne značilnosti, ki smo jih kasneje razdelili na smiselne sklope za lažjo primerjavo. Ko je bila opravljena metoda branja, smo rezultate poskušali interpretirati in si razložiti, kaj se skriva za posameznimi simboli ali motivi. Na koncu smo s primerjalno metodo primerjali posamezne prej zabeležene kategorije, poiskali njihove skupne lastnosti in razlike ter zapisali in interpretirali lastne ugotovitve in razmišljanja.

4 ANALIZA

4.1 Analiza pesniške zbirke *Hiša svetega Nikolaja*

Ta pesniška zbirka je prvič izšla leta 1990 v pesniški mapi s štirimi pesmimi na eni strani, drugič leta 1999 v klasični zbirki ter tretjič kot sinov poklon materi leta 2009 v obliki razdelka zbirke *Pesmi za ženski glas in zvonove leta*. Zbirka *Hiša svetega Nikolaja* je zgrajena iz najrazličnejših motivov otroškega spomina z jasno določeno in izraženo notranjo kompozicijo (Androjna, 2016).

Hiša svetega Nikolaja je sestavljena iz sedmih naslovljenih ciklov. Uvodni in sklepni cikel sta naslovljena z *Mama* in *Čas* in sta pomensko komplementarna, izpostavljata pa pomen naravnega domačega okolja in mame. Drugi in šesti cikel sestavljata *Vera* in *Luč*, v njem se pojavita mama kot osebnost in religija. V tretjem in petem ciklu *Hiša* in *Nebo* je moč videti mamino odsotnost v realnem in prisotnost v duševnem svetu. V središču teh koncentričnih krogov, ki je hkrati tudi kompozicijski vrh celote, je otrok. Gre za četrti cikel z naslovom *Dete*. Koncentrično zgradbo dopolnjujejo stopnjevanja navzdol do najnižje točke obupa v prvih treh ciklih in stopnjevanje navzgor proti svetlobi v zadnjih treh ciklih. Osrednja tema zbirke *Hiša svetega Nikolaja* je otroškost in otroštvo, mama pa osrednji motiv pesnitve in motivacija pesniškega dejanja (Novak Popov, 2010).

Koncentrična zgradba pesniške zbirke *Hiša svetega Nikolaja*:

- I. cikel – *Mama* (materin pomen)
- II. cikel – *Vera* (pojav mame kot religija)
- III. cikel – *Hiša* (mamina odsotnost v realnem svetu)
- IV. cikel – *Dete* (otrok)
- V. cikel – *Nebo* (mamina prisotnost v duševnem svetu)
- VI. cikel – *Luč* (pojav matere kot religija)
- VII. cikel – *Čas* (pomen domačega okolja)

Pesnik je celotno pesniško zbirko posvetil svoji materi, o kateri je v intervjuju, objavljenem v časopisu *Delo*, povedal slednje: »Mislim, da mi je mama dala največ, kar je lahko. Kljub temu da je bila preprosta ženska, se je znala v vašem okolju zdravo upirati patriarhalnosti, tudi v odnosu do očeta. Branila me je pred patriarhalnimi vzorci in me osvobajala s svojim mišljenjem. Povedala mi je, da tudi dečki jokajo in da ni nič narobe s tem, če dečki čutijo in čustva tudi pokažejo. Vse to mi je potem odpiralo pot do ženske polovice duše. Nase sem jemal materino čutenje. Bila je ženska z izrazito empatijo in tako me je pripeljala do ljudi, tudi do ciganov« (intervju: Najbolj se bojim samote, 2015).

Mama vpliva na otrokov razvoj osebnosti. Skrbi za otrokove osnovne fiziološke potrebe, daje mu občutek varnosti in mu izkazuje svojo ljubezen – in ravno ta ljubezen je potrebna za otrokovo duhovno rast. Mati s svojim vedenjem, govorom in prepričanji pomaga pri oblikovanju otrokovih vrednot in norm ter ga seznanja z navadami, ki mu bodo kasneje koristile. Pripravlja ga na trpko življenje, zato mora občasno uporabiti tudi strožje vzgojne prijeme. Res je, da se nekatere ženske ne zavedajo pomembnosti vloge, ki jo opravljajo, po drugi strani pa poznamo številne like mater, ki so bile pripravljene za svoje otroke storiti kar koli (na primer najbolj znan motiv požrtvovalne in dobrodušne Cankarjeve matere, ki je zaradi svojega vedenja postala vzor t. i. cankarjanske matere).

Kot je bilo že zapisano, je pesniška zbirka razdeljena na sedem poimenovanih ciklov, vsak pa sestoji iz štirih krajših pesmi. Kitice so svobodne oblike in dolžine, podobni so tudi verzi, ki so večinoma nerimani oziroma imajo asonance. Tudi metrična shema je preprosta – večinoma prevladujeta trohej in jamb.

Pesniška zbirka, ki je veliko sentimentalnejša od ostalih, ima številne motive, ki so tesno povezani z naravo, imajo pa tudi globlje in simbolne pomene. Motive, kot so voda, vrba, trava, ptica, asociira z materjo. Ostali motivi, ki izhajajo iz narave, so tudi noč, tema, polja, cvet, zrno, oblak, nebo, snežinke ... Skupaj tvorijo smiselno celoto, ki v bralcu vzbuja željo in zanimanje za dodatno raziskovanje in odkrivanje življenja tako lirskega subjekta kot tudi pesnika samega.

V *Hiši svetega Nikolaja* zasledimo številna pesniška sredstva, ki oblikovno in stilsko dopolnjujejo vsebino pesniške zbirke. Pesnik je uporabil paralelizem členov ("Bila je voda. / Bila je vrba. / Bila

je trava.”), primere (“Bila so usta, / kakor ptičja”), geminacije (“trava, trava, trava”), asindeton (“Kakor voda, kakor vrba, kakor trava, / taka mama.”), anafore (“Temno se noč / temno se dan dotika.”), okrasni pridevki (“lepa hiša”), poosebitve (“hiša, ki se s hriba sem ozira”) in še številne druge.

I. CIKEL – MAMA

Prvi cikel je predstavljen precej sentimentalno. Voda, trava in vrba so tri Lainščkove zemeljske in življenjske prvine, s katerimi lahko označujemo tudi lastnosti lirskega subjekta. Voda predstavlja simbol in vir življenja in tudi nesmrtnosti. Narava je prikazana v vsej svoji lepoti, veličini in nesmrtnosti, bistveni sta polnost bivanja in kroženje energij življenja – vse te lastnosti so lahko vzporednica vsega, kar Lainščku predstavlja mama. Po drugi strani pa lahko vidimo, da elemente iz narave pesnik izbira tudi glede na pokrajinske značilnosti in hkrati glede na zvočno učinkovanje (zanimivo je soglasniško ponavljanje zvočnika ‘v’ v vseh treh komponentah: voda, vrba, trava) in dejstvo, da so vsi trije motivi ženskega spola. Mama je tista, ki ga vleče, ona ga usmerja na poti iskanja, da začne trepetati in da vztraja, tudi potem ko jo že izgubi. Mama je kot ženska ptica – njena duša je tista, ki nas uči vzleteti (Fridl, 2010).

II. CIKEL – VERA

Ta cikel pomensko nadaljuje prejšnjega. Vera daje Lainščkovi mami neko notranje bistvo. Zanj je iskra, dih, ki vrača upanje v življenje, ko gre skozi različne preizkušnje, negotovosti, in jo tudi osvobaja. Z globoko vero postaja življenje v ozkem vaškem okolju in revščini znosnejše. Pesnik bi želel ustreči materini želji, a ni mogel zanikati sebe in se odpovedati svojemu pogledu na življenje in vero. Tudi sedaj, ko matere ni več («in je ona čudno tiha»), ko se ne oglaš več («usta kakor ptičja») in ne komentira oziroma obsoja njegovih odločitev, se v pesniku še vedno pojavljata bolečina, ker ji ni mogel ustreči, in tudi ljubezen do nje (Novak Popov, 2010).

Lainščkova mati je z vero premagovala minljivost, zamolčano žalost in osamljenost. Vera je vsemu njenemu bistvu podeljevala globok smisel in dajala moč vztrajanju. Če sprva materinemu simbolnemu opisu z motivi vode kot vir življenja, vrbe in trave doda motiv ptice, ga v tem ciklu dopolni še z motivom kaplje loja. Kapljo loja, ki je s sveče kanila na pogrinjek, bi lahko simbolično

povezali z njeno lastnostjo, da se ohlajena hitro strdi, tako kot kakor otrdi človeško telo, ko umre. Četudi je kaplja majhna, ima v njegovem življenju neznatno in pomembno vlogo.

III. CIKEL – HIŠA

V tretjem ciklu z naslovom Hiša »izguba matere pomeni nepreklicno odraslost in usodo modernega subjekta« (Novak Popov, 2010).

Lirski subjekt opisuje, da je zapustil svojo rodno hišo in se odpravil na nova neznana pota, v čemer lahko ponovno vidimo, kako se posameznikov čustveni odnos odraža v naravi – počuti se izgubljenega, osamljenega in molčečega, kar predstavlja z motivoma »neka pota« in »molk dreves«. Nato nadaljuje in sporoči, da še sicer vedno živi, ampak da je osamljen (»pa vendar sam v zrnu/sam v novem cveti«) in skoraj mrtev, kar ponazori z motivom »ves sem v zemlji«. Zaključni mislijo, da ga še vedno spremlja materina hiša na vrhu hriba, kar deluje kot nekakšna idealizirana predstava, in da se na svojo mater spominja s tole pesmijo, ki je poleg hiše še edini spomin nanjo.

IV. CIKEL – DEJE

S tem ciklom Lainšček v ospredje postavi motiv deteta, s katerim prestavi, kakšen pesnik ni več in kakšnega ustvarja v poeziji. Nebogljen in neizkušen se po izgubi matere podaja na skrivnostna pota, torej začenja s svojo življenjsko potjo.

»Čas steče nazaj skozi misli in spomin v srečni čas brezčasa, kot roka, ki bo znova zatipala mrak, da bi šla s prstom po sledi, ki je zanj čudno skrita. To pomeni, da sta 34 prostor živih in mrtvih nepreklicno ločena, vrata med njima lahko odpre le otroška vera oziroma vera v to, da smrti ni« (Androjna, 2016).

Zanimiv je motiv tihe ure, ki se pomika nazaj – to bi lahko simboliziralo ne le retrospektive, ampak tudi (globlji) pogled v človekovo notranjost, ampak se še, ker je še neizkušeno dete v tem svetu, ne more soočiti s kruto realnostjo in dovoliti, da mu razblini sanje in otroške predstave.

V. CIKEL – NEBO

Peti cikel pesmi te pesniške zbirke prikazuje mamino prisotnost v duševnem svetu, ki je tako mogočna in obsežna kot nebo. Na nebu je mehak oblak, iz katerega po svetlem žarku kot nekakšen

angel ali privid hodi mama; to je prikazano kot tradicionalni in biblijski motiv lepih duš, ki spremljajo svoje živeče znance na Zemlji. Najverjetneje je nebo predstavljeno kot simbol večnosti in prostranstva, ki ločuje živeče in angele v nebesih. Veliko je še materinih neizpolnjenih želja, ki jih lirski subjekt ne more izpolniti – to prikaže z motivoma hoje v krogu in spirale, ki simbolizirata neskončnost in tudi nesmiselnost.

»Pesem govori o tem, ali odrasli subjekt zmore vero (vero, da smrti ni), in tudi podaja odgovor, da v jedru, v notrini (cerkve ali prostor pesnikove duševnosti) ni gibljive vode, ampak kamen« (Androjna, 2016).

VI. CIKEL – LUC

Šesti in predzadnji cikel pesniške zbirke se pomensko dopolnjuje z drugim ciklom *Vera* – v obeh je prikazan pomen matere kot religije.

Na začetku cikla je predstavljen otrok, ki ob doživetju cerkve, slik, svetlobe in glasov obstoji in je presrečen. To je pesnikova obnovitev otroškega spomina na doživetje cerkve in vere. Sedaj kot odrasel pa si lirski subjekt želi premikati krila teh snežink oziroma te trepetajoče svetlobe, torej želi najti izvor vsega, ki je za verujoče Bog. Želi si biti podoben drugim, vendar to ni mogoče in njegova želja je neuresničljiva. Lirski subjekt je tako notranje razdvojen, zato nezmožen prvotnega načina verovanja (Androjna, 2016).

VII. CIKEL – ČAS

Cikel Čas je Lainšček postavil čisto na konec pesniške zbirke kot nadaljevanje predhodnega cikla, ko se lirski subjekt začne zavedati minljivosti, relativnosti časa in sveta in ko se sprašuje, ali bo sploh kdaj tak, kot je bila mama, ali ji bo podoben vsaj takrat, ko bo metaforično »dočakal tisti čas, ko pade mrzla rosa« (torej umrl). Zanimivo je, da se ponovijo vsi trije osrednji motivi iz prvega cikla – voda, vrba in trava, ki so tudi v tem primeru pomensko povezani z mamom, kateri želi biti podoben (Androjna, 2016).

Po prebranem lahko z gotovostjo trdimo, da je Lainšček spoštova in ljubil svojo mater. Bila je pomemben del njegovega ne samo otroštva, ampak tudi kasnejšega življenja. Glede na to, da sta motiva matere in vere tesno povezana in prepletena, bi lahko sklepali, da je bila religija materina

najpomembnejša vrednota, po kateri se je ravnala v svojem življenju. Morda bi lahko sklepali, da je s tem delom želel sporočiti, da zanj ostaja najpomembnejša vrednota ljubezen, ne pa vera v cerkev, ki je predstavljala smisel materinemu življenju.

4.2 Analiza pesniške zbirke *Nigdar neboš znala*

Pesniška zbirka *Nigdar neboš znala* s podnaslovom *Moje prekmurske verzuške pa kejpi* velja za prvo sodobno pesniško zbirko v goričkem narečju, ki je izšla leta 2007. Avtor pravi, da se je želel z njo pokloniti domači krajini, ljudem in njihovim navadam. Zbirka je prav tako opremljena s številnimi črno-belimi fotografiji, ki jih je posnel avtor sam in ki tako vsebinsko kot tudi oblikovno dopolnjujejo pesmi. Prav tako je zanimivo, da je delo izšlo s pomočjo Urada vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Lainščkovo navezovanje na ljudsko pesništvo je razvidno v aktualizaciji ljudske pesmi. Za tip pesmi, ki jo je izoblikoval – komunikativno, nagovarjajočo širok krog publike – je namreč štirivrstičnica »kot nekakšen arhetip, še kako pripravna« (Just v Lainšček et al. 2010: 5). Skoznjjo dihajo Lainščkove ljubezenske pesmi, ki se, obarvane z erotiko, odpirajo lepoti ženske, iskrenosti, zvestobi, upanju, iztečejo v prevaro, razočaranje, tolažbo in smrt. Na eni strani je eros največji dar odprtosti, vzajemne skrivnosti, zaustavljenega, tj. v minevanju ukradenega časa, na drugi pa ga razjeda melanholično spoznanje o dokončnosti vseh človeških reči, tudi ljubezenskega razmerja (Novak Popov, 2010).

Preprosta pesniška zbirka je sestavljena iz štirinajstih pesmi različnih oblik in struktur. Prevladujejo trikitične pesmi, nekaj je tudi dvo- ali štirikitičnih. Tudi kitice se med seboj razlikujejo. Največ pesmi je sestavljenih iz treh štirivrstičnih, vendar so kitice tudi krajše in dalje – pesem *Nigdar neboš znala* ima dve šestvrstičnici in sedemvrstičnico. Prevladujeta prestopna in zaporedna moška rima, v nekaterih pesmi so prisotne zaporedne asonance. Pesmi so spevne, preproste in kljub jeziku lahko berljive ravno zaradi svoje natančno določene metrične sheme. Vse pesmi razen *Čarne Marije* imajo trohej, v slednji pa prevladuje amfibrah.

V pesniški zbirki se prepletata ljubezenska in bivanjska tematika. V prvih treh pesmih prevladuje srečna ljubezenska zgodba med zaljubljenecema – v pesmi *Samo tij* se moški subjekt izpoveduje svoji ljubljeni, da bo ta večno ostala njegova, četudi je vse relativno, v pesmi *Boži mlinj* v izpovedi pove, koliko mu ljubljena pomeni, da brez nje ne more živeti in da le tako delajo njuni »božji mlini«, za katere upa, da se ne bodo nikoli ustavili. V pesmi *Skrito blago* lirski subjekt metaforično ljubezen poimenuje kot tovor, zaradi katerega je njegova duša obogatela. Ni bila krona, svila, kovanci, angel, vila ali devica, ampak zanj je najlepša kraljica. Z motivom rdeče rože, ki bo pognala, ko se bo beli sneg stalil, ponazori poleg duhovne še telesno ljubezen. V pesmi *Kak je ljubezni imej* predstavi zgodbo nenavadnega para, dveh ljudi, ki sta se srčno in brezpogojno ljubila in si te ljubezni nista upala javno pokazati. Usoda je nanescila, da je žena umrla prej, zato je mož dolgo žaloval. S to pesmijo je Lainšček predstavil svoj ideal ljubezni. V intervjuju 23. 2. 2017 je povedal, da je poznal fotografa iz Murske Sobote in njegovo ženo Madžarko, ki sta bila tudi v starosti zaljubljena tako kot v mladosti. Vedno sta bila skupaj in ni ju bilo sram se v javnosti poljubiti se ali se držati za roke. Naneslo je, da je mož umrl prej, a žena je vsako nedeljo hodila na njegov grob in se spominjala njune ljubezni (intervju *Demon ljubezni panonski spevi*). Prav tako je romantično predstavljena pesem *Violina*, kjer naslovni inštrument s svojo skladbo, ki jo veter širi med ljudi, opisuje močno ljubezen nekega para, ki si ostaja zvest tudi v onostranstvu. Kontrastno naklonjeni ljubezni so predstavljene nesrečne ljubezenske zgodbe, in sicer minljivost ljubezni v pesmi *Naskrivma* (ženski subjekt pripoveduje neusojeno ljubezen, ki se je razvila skrivnostno kot meglice, in izginila ob prvem snegu), izgubljena ljubezen v *Mali varaš* (ko ženski subjekt vara lirskega subjekta, ki želi od žalosti umreti), *Čarna Marija* (ljubljena ga je zapustila iz neznanih razlogov, zato ji na srce polaga koprivo, da bi jo pekla vest) in *Skuza* (moški subjekt je žalosten ob izgubi svoje ljubezni, vendar ji tega ne želi pokazati), nedoumljivost in nezmožnost popolnega razumevanja sočloveka v pesmi *Nigdar neboš znala*, sentimentalna pesem *Samo ge te odin čakati* pa v ospredje postavi nesrečni moški subjekt, ki svojo ljubljeno čaka ob reki in upa, da se še kdaj vrne ali vsaj spomni nanj. V pesmih *Komi de ravnica bejla*, *Ravnica* in *Vse de šče kak je bilou* pa se avtor ukvarja s človekovo minljivostjo in večnostjo narave.

V pesmih zasledimo različne motive in njihove simbolne pomene. Že hitro zasledimo mistične in verske motive (boug, vrag, angel, vila, rojenica), ki pesmim dodajo nekaj čarobnosti in

skrivnostnosti. Prav tako je veliko ljubezenskih motivov, kot so simbolična rdeča rouža, ogenj, pesen, melodija, muzika, drouben glas in najverjetneje najpomembnejši violina. Violina, ki v istoimenski pesmi simbolično predstavlja ljubezensko zgodbo zaljubljenca, igra na srčno struno, zato je pesem še lepša in jo veter lahko nese v oddaljene kraje. Ampak melodije niso le srčne, temveč tudi temačne, zaigrane v molu, in s tem motivom se popolnoma spremeni vzdušje pesmi. Tudi narava pomembno prisostvuje k oblikovanju tega vzdušja. Opazimo skladje med naravo ter lirskim subjektom in njegovim doživljanjem ljubezni. Ko je lirski subjekt vesel, srečen in zaljubljen, so predstavljeni svetli in romantični motivi, kot recimo poljubljanje vrabcev, let ptic, sončni žarki, opazovanje lune in zvezd ... Ravnica je takrat predstavljena kot široko polje novih priložnosti, zato je duša lirskega subjekta polna. Pojavi se, četudi konkretno le enkrat, motiv Ciganov v pesmi *Ravnica*, z njim avtor ponazori brezskrbno in umetniško dušo predstavnika te prekmurske manjšine, njihov motiv pa se prav tako (posredno) pojavi v pesmi *Črna Marija*, in sicer s poimenovanjem ciganskega naselja Pušča, v katerem Črna Marija joče za ljubljeno dušo. Ravno nasprotno pa lahko ravnica predstavlja pustoto in samoto, ki obdaja osamljeni lirski subjekt (lirski subjekt se sprašuje, čigave stopinje se bodo videle, ko bo na ravnico zapadel prvi sneg). Ko sta bila še zaljubljena, jima je ta široka ravnica ponujala različne poti in ceste, sedaj pa je vse prekrito s snegom. Posebej skrivnostno delujejo bele meglice, saj zakrivajo marsikateri pogled in metaforično tudi resnico in skrivnost. Temačno deluje celo reka Mura s svojimi mrtvicami, ki se, kot izpovedovalčevi vera in upanje, slepo končajo, Murin dolg tok pa bi lahko simboliziral dolžino čakanja. Pesnik izpostavlja tudi barve in njihov simbolični pomen – bela barva je predstavljena kot barva minevanja, siva barva kot nesreča in črna smrt. »Razbrazdan panonski svet zarezuje znamenja melanholije v človekovo dušo prinaša spoznanje o minevanju in končnosti vseh človeških reči, tudi ljubezni« (Fridl, 2010). Svojevrsten pomen v Lainščkovi poeziji ima tudi okolje, še posebej v tej zbirki, kjer je prikazano kot moteč dejavnik, saj s svojim nazadnjaštvom in ujetostjo v konservativnost škoduje pristni ljubezenski zvezi na način, da se ji posmehuje oziroma da nanjo izvaja tihe pritiske, ki pripeljejo zvezo do njenega razpada (*Kak je ljubezni imej*, ko se jima ljudje posmehujejo, in *Naskrivma*, ko se po Murski Soboti širijo govornice). V nekaterih pesmih se pojavi tudi simbol samomora in smrti. Lirski subjekt svoj samomor nazorno predstavi v pesmi *Mali varaš*, saj si želi pijan prerezati žile, da bi se potem njegova ljubljena počutila krivo za njegovo smrt, ker ga je zapustila in odšla z drugim.

V pesmih zasledimo geminacije (»Te je pesen lejka, lejka je kak ftica« (Skuzza)), primere (»se te v meni spejva, kak bi biu cigan« (Ravnica)), pripeve (»Nigdar neboš znala« (Nigdar neboš znala)), poosebitve (»Nika Mujra ne povej« (Skuzza)), retorična vprašanja (»komi de ravnica bejla, / čija de se vijdla slejd?« (Komi de ravnica bejla)), prispodobe (»velko blago« (Skrito blago)), anadiplozo (»grdou kradne / grdou kradne« (Nigdar neboš znala)), epanalepsis (»Nigdar neboš znala, /nej, toga nigdar neboš znala« (Nigdar neboš znala)), notranje rime (»Mali varaš, malo sega, takši den je, ka te nega« (Mali varaš)), okrasne pridevke (»dugi dnejni« (Boži mlijn)), preimenovanje (»Sobota je guče mejla« (Naskrivma)), antitezo (Skrito blago), paralelizem členov, oksimoron (»sakši vrag je komi lejpi« (Samo tij)), nagovore (»Tij boš nesla violino pa boš z njouf po polji šla« (Violina)), zamenjan vrstni red in še druge.

4.3 Analiza pesniške zbirke *Ne bodi kot drugi*

Pesniška zbirka *Ne bodi kot drugi* s podnaslovom *Pesmi o dvojini* je bila prvič izdana leta 2007. Zaradi svoje priljubljenosti in uspešnosti je veljala za največjo knjigotrško uspešnico, saj je po prvi izdaji 500 izvodov sledil še dotis, druga izdaja naslednjega leta in ponatis leta 2009. Ob tem pa je od leta 2008 v prodaji tudi zgoščenka, na kateri pesmi bereta gledališka igralca Polona Juh in Vlado Novak ob glasbeni spremljavi Lada Jakše (Novak Popov, 2010).

»Ponatis *Ljubezen*, navdušujoča strast, hrepenenje in želje, četudi smešne, v pesmih, ki jih med širokim bralstvom priljubljeni pesnik in pisatelj podarja odraslim. Ena najbolj prodajanih pesniških zbirk pri nas. Knjiga Ferija Lainščka prinaša pesmi za posebne trenutke in za vse, ki znamo kdaj biti posebni« (Emka.si, 2009).

Pesniška zbirka, ki že s svojo preprosto in prisrčno zunanjo podobo pritegne pozornost marsikaterega bralca, zajema pesmi, ki so glede na lirski subjekt in kompozicijo dveh glasov razdeljene v sklopa *Njena dvojina* in *Njegova dvojina*. Na čelu teh sklopov stoji pesem *Dvojina*, ki napoveduje ljubezensko tematiko v vsej svoji razsežnosti (»Misterij dvojine, ki nikdar ne mine, / prepoln je nemira, strasti in topline.«), najverjetneje najbolj znana in naslovna pesem te pesniške zbirke pa je bila tudi uglasbena in slovenski javnosti predstavljena kot preprosta in čustvena balada.

Pesmi te pesniške zbirke so preproste in spevne. Največ pesmi prvega sklopa ima štiri štirivrstične (*Ljubim, Najina noč, Ladjice želja ...*), nekaj je tudi trikitičnih (*Okus svobode, Žar ljubezni, Ledene rože*), petkitičnih (*Najin dan ni počesan, Danes bom svečo prižgala*) ali šestkitičnih (*Sposodim si, Demoni, Ljubezen je samotna vas*). Prevladujeta zaporedna in prestopna moška in ženska rima, v nekaterih primerih tudi enake asonance. V drugem delu sta oblika pesmi in rimanost podobni prejšnjim, posebnost pa so pesmi, ki imajo po dveh štirivrstičnicah še sklepni distih (*Drugi breg želja, Bil sem srečen danes, Spomin, Sanje*).

Lainšček je v svojih pesmi tesno povezan in soodvisen od narave, zato vanje vključuje številne motive iz narave (ptice, steza, cesta, veter, trava, oblaki, nebo, zvezde, mesečina, rože, noč, jutro, sneg, reka), ki se skladajo s čustvovanjem lirskega subjekta (nesrečna ljubezen je prepletana z motivi hladu, snega in ledu), kar je tipično za pesnike in ostale ustvarjalce iz obdobja romantike. Vključeni pa so nekateri bajeslovni motivi (čarobne vile, hudobni možje, roža čarobna), biblijski motivi (angeli, demoni, hudiči, jabolka z rajskega vrta) ter ljubezenski in romantični motivi (nora in divja noč, hrepenenje, samotni kostel, mlečna cesta, meglene koprene, svila tvoje kože, topla sled jezika, šepetanje, podoknice) – ti lirični prizori, prepojeni s sentimentalnostjo, nas popeljejo na pot strastne ljubezni, polne začaranosti, naivne vere in zaupanja v čistost drugega. Prav tako zasledimo številne motive prekmurskega okolja (panonski pastel, ravnice, reka Mura, godci, pesem, cigani, mlini, divji vran, divje češnje, ples, lajnar), med katerimi najbolj izstopa motiv Ciganov, etnične manjšine v Prekmurju. Če za večji del Slovenije raba izraza Cigan namesto sopomenke Romi velja za nekaj nezaslišanega in slabšalnega, pri Lainščku deluje domače in brez kakršnih koli obsojanj. Sam je veliki pristaš njihove kulture, ki jo je upodobil v številnih svojih tako pesniških kot tudi proznih delih. V tej pesniški zbirki se ta motiv uporablja za opisovanje preprostega, a srečnega življenja teh ljudi (»Bil sem srečen danes, kot so srečni le Cigani« v pesmi *Bil sem srečen danes* ali v pesmi *Ciganska balada*). Ciganska glasba je zvočna spremljava minljive in nezavedne sreče (*Kam pojde ljubezen, Brezpotje*) in izraz za nesrečno dušo (*Črni vran*). V isto skupino kot ciganska glasba sodi tudi prerokovanje usode iz kart (»plačal si ciganu struno, ki je zame počila« in »ciganka pa je vrgla karto, / ki je nisva videla« v pesmi *Brezpotje*).

Pesniška zbirka je polna najrazličnejših retoričnih sredstev – v njej so številni nagovori (»Vzemi mi, vzemi mi vse, pusti mi moja krila.« (*Pusti mi krila*), »Povej mu, veter iz ravnice« (*Ljubezen je*

samotna vas), »Ti veš, da ljubezen ni prava beseda« (*Ti veš*)), anafore (»ne vprašaj me, kako in kaj, / ne vprašaj me, od kod in kam« (*Sposodim si*), epifore (»za senco je, ko sonca ni, / za streho je, ko dežja ni« (*Sposodim si*)), refreni (»Že leta in leta tako je kot lani« (*Snežinka*)), verzni prestopi (»Moj ljubi dobro ve, da vzamem / si pesem namesto zlatnika« (*Moj ljubi potuje*)), »Ti veš, da so jutra kot majhni otroci / in čista svežina odprtega okna / je polna nemira« (*Ti veš*)), zamolki (»sama je, čaka še, čakati ne neha ...« (*Boža veter deklico*)), personifikacije (»veter zapomni si vse melodije« (*Moj ljubi potuje*)), primere (»Kot roža je cvetela« (*Afrodita*)), »Bil sem srečen danes, kot so srečni le Cigani« (*Bil sem srečen danes*)), prispodobe (»Ljubezen je zakleti grad« (*Ljubezen je samotna vas*)), paralelizmi členov (»Prižgala jo bom tudi zase. / Prižgala jo bom tudi zate. / Prižgala jo bom, naj nam sveti,« (*Danes bom svečo prižgala*)), retorična vprašanja (»Kaj je ostalo za nama, / ko sva molče se razšla?« (*Kaj je ostalo?*)), že naslova pesmi *Kam pojde ljubezen* in *Kaj je ostalo?*), že samoumevno pa je, da je v pesniški zbirki veliko okrasnih pridevkov. Prav tako so zanimivi pojavi sinestezije (»bela tišina snega« (*Kaj je ostalo?*)).

Pokrajinska naravna in kulturna specifičnost, erotična tema kot mit o možni nepotvorjenosti in svobodi čustev, svobodi, ki presega družbene omejitve, ter nezapleten jezikovni izraz in tradicionalna pesniška forma je tista zmes, ki je zaslužna za izjemno popularnost zbirke *Ne bodi kot drugi* (Novak Popov, 2010).

NJENA DVOJINA

V sklopu *Njena dvojina* spremljamo razvoj ljubezni in kako jo dojema ženska. Sprva je to čustvo močno in intenzivno, opazimo postopno prehajanje nežne sentimentalne ljubezni preko erotike in telesne čutnosti do kasnejšega preobrata. Tako sprva srečni in življenja polni ženski lirski subjekt občuti odtujenost, zapuščenost in nesrečno ljubezensko zgodbo. V vseh 23 pesmih tega cikla se nam izpoveduje ženski lirski subjekt, v katerega se je Lainšček uspel prepričljivo in učinkovito vživeti s posredno pomočjo materinega pripovedovanja in odnosa s staršema. Predstavljeno je tradicionalno pojmovanje ljubezenskih vlog v odnosu – če je ženska veliko bolj čustvena in daje, moški jemlje in so mu v njenem pogledu pripisani nemir, iskanje, svoboda gibanja in ustvarjanja ter izražanje (*Moj ljubi potuje*). Ženski subjekt je ljubil in hrepenel po drobnih stvareh in ne materialnih dobrinah; srečen je, da »njun dan ni počesan« ali »njun svet omejen« (*Najin dan ni*

počesan). To zadovoljstvo postopno prehaja do močne erotične ljubezni, ko se popolnoma preda svojemu dragemu in se čas zanju ustavi (*Ljubim, Najina noč, Žar ljubezni*). Sledijo ljubezenska razočaranja (*Okus svobode*), občutki osamljenosti (*Brez tebe*) in prevaranosti (*Maska*), zateka se v lastne sanje in ljubezenske ideale (*Ledene rože*), spomine (*Demon, Kam pojde ljubezen?, Kaj je ostalo?*) in se sooči z neusojenostjo (*Brezpotje, Ljubezen je samotna vas*), sčasoma pa ženskemu subjektu ne preostane drugega kot sprijaznjenje (*Ne vprašaj me, V molu*). V zadnjih pesmih pa se kljub melanholiji seznanimo z drugačnima primeroma ljubezni – v pesmi *Danes bom svečo prižgala* ženski subjekt prižge svečo za umrlo ljubezen, kateri je še po mnogih letih ostala zvesta, v zadnji pesmi *Snežinka* pa se skriva sporočilnost, da je ljubezen večna in ne zajema le življenja na tem, temveč tudi na drugem svetu.

Skozi žensko perspektivo je v pesmih *Njene dvojine* pravzaprav projicirana moška želja, kakšna naj bi bila idealna ljubeča ženska – v spominu in čakanju ohranja večno živost svojega ljubega. Na drugi strani je ženska sproščenost nevarna, saj predstavlja potencialno izgubo lastne vrednosti (*Daljave*). Ženska je v nekem smislu odvisnica, saj do konca občuduje moškega, ki je v njej prebudil strast, jo kot Trnuljčico priklical v življenje (*Ledene rože*), ji odpiral neznane svetove (*Ne bodi kot drugi*), zato mu sledi, ga čaka ali se vrača v srečno preteklost (*Pusti mi krila, Brez tebe, Ne vprašaj me, Ladjice želja*) (Novak Popov, 2010).

NJEGOVA DVOJINA

Vseh 18 pesmi drugega sklopa predstavlja dožemanje ljubezni skozi oči moškega lirskega subjekta. Ker sta glasova te pesniške zbirke v dopolnjujočem nasprotju, postane bolj opazno, da je ženski in moškemu pripisano različno čustveno doživljanje in ravnanje v ljubezni. Čeprav je ljubezen vzajemno darovanje in jemanje, se največkrat daruje ženska, moški pa jemlje (pesmi iz prvega sklopa), v nasprotnem primeru, ko pa se moški brezpogojno daruje in ga ženska zapusti, pa je moški prikazan kot žrtev neetičnega poigravanja fatalne ženske (*Afrodita*).

Podobno kot v prvem delu spremljamo razvoj ljubezni in med marsikaterimi pesmimi lahko izpostavimo sorodne motive in vzporednice – sprva prevladujejo hrepenenje in močna čustva (*Ti veš, Bil sem srečen ta dan*), vendar se hitro pojavi slutnja po raziskovanju sveta (*Daljave*). Moški subjekt svojo ljubljeno zapusti, kar kasneje obžaluje, in večkrat premišljuje o ponovnem združenju

(*Sanje so večne, Nekoč se bom vrnil*) ter vrnitvi na kraj, kjer je umrla ljubezen (*Vračam se*). Spominja se njune iskrene ljubezni (*Sled spomina, Stari godec, Ciganska balada*) ter poda sklepno misel, da ne sme tako pasivno čakati in se predajati usodi (*Ne čakaj*). Tudi v tem sklopu je v zadnji pesmi predstavljen motiv večne ljubezni – Pesem *Kam šli so demoni?* v središče postavlja moškega in žensko kot srečen par, ki po svojih zunanjih atributih ne bi nikoli šla »skupaj«. Sta »žrtvi« ozkosti okolja, ki ju ima za drugačna. Vendar njuna ljubezen, prepletena z drobnimi življenjskimi trenutki sreče v dvoje, premaga tudi to.

Lainščkove ljubezenske pesmi tematizirajo družbeno neenakovrednost spolov in jo utemeljujejo s psihologijo emocij, toda žrtvi sta oba spola, saj se njune želje ne uresničujejo in oba končata kot nesrečna osamljenca. Tudi v tej zbirki je erotična privlačnost sila, ki je nihče ne more ustaviti in nič zadržati. Ljubezen presega vse druge družbene vrednote: »Moj ljubi ve dobro, da vzamem / si pesem namesto zlatnika, / saj moje srce se napolni / z lepoto, ki vseh se dotika« (*Moj ljubi potuje*), saj ne potrebuje bogastva in udobja, je samozadostna in transcendirna vsakršno menjalno vrednost (*Najin dan ni počesan*) (Novak Popov, 2010).

4.4 Analiza pesniške zbirke *Demon ljubezni*

Pesniška zbirka *Demon ljubezni* je izšla leta 2016 v nakladi 1500 izvodov. Likovno jo je opremila akademska slikarka Zora Stančič, natisnila Cankarjeva založba, za distribucijo pa je poskrbela Mladinska knjiga. Predstavljala naj bi tretjo pesniško zbirko »trilogije« skupaj z zbirkami *Ne bodi kot drugi* in *Pesmi za ženski glas in zvonove* in je poklon neustavljivi, a tudi temni moči ljubezni ter panonski širjavi, tenkočutno pa opeva tudi pokrajine »na oni strani sanje« (Feri Lainšček: *Demon ljubezni, panonski spevi*, 2016).

V intervjuju, objavljenem 31. 12. 2016, je o svoji pesniški zbirki pesnik povedal tole: »Čakala me je dve leti, ker je bila že napovedana. Mislil sem, da v tem času živim srečno obdobje, imel sem občutek, da bo to sončna knjiga, polna radožive poezije, očitno pa je to bila iluzija. Gre za to, da je nastal izbor, in ko sem ta izbor bral, se mi je zdelo, da ni tisto, kar sem misli, da bo. Je drugačen, pesmi so bolj temne, melanholične, zresnjene. Zvečer sem kolegici prek računalnika poslal pesmi

in napisal: "Čim prej preberi, ker me zanima, kakšen vtis ti bo to pustilo, ker sem zmeden." Najprej je rekla, da so to pesmi o spominjanju oziroma zaznamovane s spominjanjem. Zdelo se mi je, da pri mojih letih verjetno še ni čas za takšno poezijo, a je rekla, da je očitno že čas, le da se tega še ne zavedam. Takrat sem te pesmi znova prebral in moram ji dati prav. Takšna je zgodba o zbirki *Demon ljubezni*, ki bo mogoče tiste, ki čakajo svetlejšje tone iz prejšnjih zbirk, tudi razočarala« (intervju v Story, 31. 12. 2016).

Pesniška zbirka je po zunanosti zelo podobna zbirki *Ne bodi kot drugi* in je prav tako razdeljena na sklope, na čelu katerih je postavljena uvodna pesem *Luč*, s katero že napove temo pesniške zbirke. V njej opisuje, da je že od zmeraj tema v veselju in da se je svetloba le prižgala. Vzporedno s tem primerja vlogo ljubezni, ki se je prav tako »pojavi kot luč človeškemu templju«, se dvignila iz duše in za seboj pustila trajne sledi.

V nadaljevanju je 27 pesmi razdeljenih v tri poimenovane sklope, in sicer se prvih osem povezuje v sklop *Ko skupaj molčiva*, nato sledi cikel *Kako naj te vprašam v spominu*, zadnjih deset pa je zbranih v sklopu *Na tej in oni strani sanje*.

Pesmi te pesniške zbirke so lahkotne in po strukturi tradicionalne. Pesnik se drži načela, da ohranja simetrično zgradbo pesmi, rime in stopico. Po zgradbi je večina pesmi štiri-/pet-/ ali šestvrstičnih, zasledimo tudi nekatere pesmi s pesmimi iz sedem- ali osemvrstičnih kitic. V nekaterih pesmih so vse kitice glede na število verzov enake, v nekaterih pa so kitice različno dolge (na primer pesem *Nebeška snov* je sestavljena iz trivrstičnice ter dveh kvartin in petvrstičnic). Zelo pogost pa je končni distih (*Koraki, Luč*). Kot že iz prejšnjih zbirk tudi v tej zasledimo številne primere prestopne rime, veliko pa je tudi verižnih in pretrganih rim. Na nekaterih mestih po navadi žensko rimo nadomešča asonanca. Prav zanimivo je preučevanje ritma Lainščkovih pesmi – zanje velja splošno prepričanje, da so preproste in lahkotne, na kar ima velik vpliv prav metrična shema in prevladujoče stopice. V pesmih se vglavnem pojavljajo tri vrste stopic – amfibrah, trohej in jamb. Amfibrah je bil v pesmih iz prvega sklopa, prav tako tudi v veliko pesmi iz drugega sklopa, saj ravno zanj velja, da je tako lahkoten in »poskočen« – te pesmi so bile večinoma vedrega značaja, medtem ko je v ostalih pesmih drugega sklopa prevladoval trohej (*Za vedno, Ne vem, če veš*). Zanimivo je, da so

bile vse pesmi zadnjega sklopa zaradi svoje odrezavosti mračnosti povezane s jambom (*V mezanini, Samota, Krik*).

V pesniški zbirki zasledimo pestro paleto različnih motivov – veliko je ljubezenskih motivov (pohota, pesnik, duša, ljubezen, bel grm jasminov, harmonija, sol na dlani, odtis poljubov, sanje, spomini, radost), prav tako pa je veliko motivov iz narave (noč, jutro, laguna, plitva voda, zvezde, nebo, luna, sonce, svetloba, tema, galebi, ptice, divji konji, kresnice, divje rože, oblaki, trava, gozdovi, veter, rosa, lokvanjev cvet, vesolje), med katerimi si posebno omembo zaslužijo motivi, vezani na Prekmurje (ravnica, polje, panonske duše, blato, polje, prekmurske meglice, divje rože, dolge ceste, reka). Prav tako zasledimo mitološke (Afrodita, Eros, Psihe, Fortuna, Orfej, Had), mistične (usoda, dobra vila, angeli, demoni, Bog) in mračne motive (samota, močvara, krik, blato, dež, demon, senca), zanimivi pa so tudi motivi iz vsakdanjega življenja (trg, staro mesto, kavarna, park, klopca, hiša, arabski uhani, grafit, bistri studenec, meso, ruta, kovčki, peron, okno) ter motivi s prenesenim pomenom (Fortuna, zlata ribica želja, hiša iz kart, zvezde). Najverjetneje je najzanimivejše proučevanje odnosa med lirskim subjektom, ljubeznijo in naravo. Lirski subjekt, ki s poezijo izraža svoja čustva, različno obarva svet, kar je bilo že uporabljeno v času romantike. Enaki motivi so lahko uporabljeni v različnih kontekstih, odvisno od posameznikovega dojemanja sveta in čustvovanja – če na eni strani predstavlja ravnica široko in pestro krajino, ki se malemu človeku zdi neskončna in vsemogočna, lahko po drugi predstavlja monotonost in strah pred izgubo. Zanimiva mi je bila pesem *Krik*, ki sem jo dojemala popolnoma drugače od ostalih pesmi te zbirke – v njej je predstavljeno doživljanje sveta lirskega subjekta, ki svoja čustva iztisne v obliki krika, ki se razteza po ravnici. To se mi je zdel zanimiv element ekspresionizma med ostalimi elementi impresionizma.

Tudi v zbirki *Demon ljubezni* zasledimo najrazličnejša retorična sredstva, med njimi najpogosteje prisposodbe (»Ljubezen, luč v človeškem templju« (*Luč*)), verzne prestope (»Ti nisi dekle iz predmestja / in tvoja je bluza iz svile« (*Lirsko obredje*)), poosebitve (»in misel potuje / tja preko ravnice« (*Kresnice*)), pretiravanja (»Sezidal sem sončno ti hišo, / ki tisoč že oken ima« (*Sončna hiša*)), nagovori (»in čaka že nate« (*V stišju*)), primere (»Kot zvon sta težki beli dojki« (*Samota*)), zamolk (»A če bi kdaj slišal korake, / bi vedel ...« (*Koraki*)), refren (»Dobro jutro, moje drobne ptice!« (*Deklica*)), anafore (»naj vrača se tista lepota, / naj žalost nikoli ne mine« (*Nokturno*)),

epifore (»Kot je sama ni imela, ni imela« (*Deklica*)), pretiravanje (»Neskončna je cesta« (*V stišju*)), paralelizem členov (»Staro je mesto in take so hiše, / stari so mnogi še znani obrazi. / Star je grafit na oluščnem zidu« (*Za vedno*)), asindeton (»Ljubezen čudna, temna, nema« (*Otok ljubezni*)), kontrast/nasprotja (»Grobovi, jame za poraze, / na kamnih pa napisi zlati« (*Naše ladje*)) različna retorična vprašanja (»Zakaj ljubezni so uganke?« (*V mezanini*)) in seveda veliko okrasnih pridevkov (»bistri studenci« (*Nokturno*)), prav tako pa se mi je zdelo pomembno izpostaviti zapis angleške fraze »Ana forever« v pesmi *Za vedno* in neologizem »fleš« v pesmi *Lirsko obredje*, ki jasno izstopata iz tradicionalnega konteksta.

KO SKUPAJ MOLČIVA

V tem sklopu sta močno prepleteni ljubezenska tematika in prekmursko okolje, z motivi katerega prikazuje posameznikov odnos do ljubezni. Ponovno se pojavi pesnikovo projiciranje notranjih čustev v okolje. V pesmi *V stišju* moški lirski subjekt predstavi nemirne panonske duše ob svitu ter neskončno stezico, tvorjeno iz zvezd, ki je bila ustvarjena samo zanj, da bosta skupaj, oba navznoter mehkejša od svile, pričakala novo jutro. Njuna ljubezen se nato v pesmi *Lirsko obredje* stopnjuje – postane pristna in strastna, zato skupaj ustvarjata najlepšo zgodbo, ki se razteza v rajsko oazo. *Šepečeva v veter* ponovno prikazuje neskončno panonsko ravnico, ki je nihče ne more prehoditi, si pa včasih kdo želi zapustiti te blatne kraje in iti v širni svet. Preveč je ravnice za drobne dogodke, ampak kljub vsemu sta razvila lepo ljubezen in jo obujata v teh samotnih krajih. Nato pa preidemo iz nežnega in sentimentalnega prikazovanja narave kot posledice čustvene ljubezni do njenega popolnega nasprotja – grič ob reki, na katerem počiva melanholični lirski subjekt iz pesmi *Ob reki*, zaman čaka, da se bo njegova ljubljena vrnila na ta samotni kraj, v to širno daljavo. V pesmi *Demon ljubezni* se moški subjekt spominja svoje mladosti, polne upanja in radosti, česar si želi tudi sedaj. Želi, da njegova ljubljena verjame v njuno ljubezen in da bi si bila ponovno predana, vendar se časi spreminjajo in v njem je ostal le demon ljubezni. Ponovno jo nagovarja v pesmi *Kresnice* in jo opominja, da jo še vedno čaka in se spominja njene podobe ter da bi res še kdaj prišla k njemu, tako kot prihaja v njegovih spominih. Svoj odnos do sveta in narave ponovno prikaže v pesmi *Deklica*, v kateri slavi ptice, da so ga prebudile, in sonce, da je odgnalo jutranjo meglico. Spominja se dekleta, ki je boso hodilo po rosnati travi, kot dobra vila sedelo ob reki in želelo ljudem srečo, ki ji ni bila usojena. Lirski subjekt nato ponovno nagovori svobodne ptice in

jih prosi, da dajo svoja krila temu dekletu, katerega sanje se niso uresničile. Zadnja pesem v tem sklopu *Pripev* je nekaj posebnega, saj se v njej izpoveduje ženski subjekt – še vedno ljubi jutra, skrivnosti v meglicah in speče duše ter se v sanjah, kjer ostaja njegova, spominja svojega dragega.

KAKO NAJ TE VPRAŠAM V SPOMINU

Pesmi v tem sklopu povezuje skupna rdeča nit – nesrečna ljubezen, ki v svoji prvotni podobi ostaja skrita v spominu lirskega subjekta. Najprej pesnik predstavi nekaj ljubezenskih zgodb – zgodbo z grafitom v pesmi *Za vedno*, kjer se sprašujemo, ali je ljubezen, skrita za grafitom, končana ali še traja. Sledi zgodba *Koraki*, kjer lirski subjekt opiše njuno mladostniško ljubezensko zgodbo, ki se ni mogla izživeti. Še polna zagona sta se razšla, vendar se ona ni vrnila, kot je sam pričakoval, s čimer je ugotovil, da se ljubezen ne vrača kot ptice spomladi. Prav tako se njune ljubezni spominja moški subjekt v pesmih *Sončna hiša* (četudi jo dolgo čaka in je zanjo v svojem srcu zgradil »sončno hišo«, se mora sprijazniti z usodo in končati s čakanjem in z lažnim upanjem), *Počasi* (staro mesto, polno spominov, v njem pa klopca, ki čaka nanjo, da se vrne) in *Sledi* (moški subjekt ji piše pesmi, v katerih sta skupaj srečna). Lainšček je nato v pesmi *Druga obala* ljubezensko razprtijo med dvema dušama predstavil simbolično – med njiju, ki sta bila nekoč na istri strani, je padla temna senca in se vzpostavila nevidna pregrada, globoka kot morje. Zdaj vsak stoji na svoji strani obale in opazuje ne sovražnika, ampak tujca s spomini. Nekoliko drugačna pa je pesem *Nokturno*, v kateri je predstavljena nekoliko drugačna nesrečna ljubezen. Ženski subjekt sameva in ponovno spi sam, ko ji bo on odnašal spomine iz sanj. Hrani trenutke, ko sta bila mlada in srečna – vse se je spremenilo, ko je njegova duša odšla kot ptica in se nikoli več vrnila, zaradi česar ostaja le skrivnost v njenih spominih.

NA TEJ IN ONI STRANI SANJE

Verz, vzeta iz pesmi *Nebeška snov*, predstavlja naslov zadnjega sklopa te zbirke. Najverjetneje je avtor želel s tem sklopom sporočiti, da niso sanje le na tem svetu, pač pa se nadaljujejo tudi v onostranstvo. V prvi pesmi *V Mezanini* se lirski subjekt sprašuje, zakaj je ljubezen tako nenavadna in kakšen je njen smisel. Bog je ustvaril dve polovici, ju šifriral s harmonijo in skrnil v upanju, da se najdeta. Ljubezen, ki je strastna in nevarna, po navadi hitro umre, lahko pa se zgodi, da se sorodni duši najdeta – in takrat demoni to vedo. Pesem *Otok ljubezni* je precej podobna pesmi *Druga obala*,

saj avtor ponovno ljubezen predstavi kot simbol – zgošča se med dvema kot voda v plitvini, ponoči na to plitvino sije luna in ta skrita laguna ostaja mistična. Sledita pesmi, v katerih sta predstavljeni glavni posledici pomanjkanja ljubezni – *Praznina* in *Samota*. Prva v ospredje postavi žensko, ki ji manjka duhovna ljubezen, zato je njena duša prazna, sama pa z grehom potlačuje svojo usodo, druga pesem pa predstavi par, človeka, ki sta se nekoč ljubila, sedaj pa sta oba ujetnika samote – nista več predstavljeni kot človeka, ampak kot meso s skritimi spomini in pohoto, ki se ne more več zbuditi. Pesmi, ki sledijo, pa predstavljajo sporočanje lirskega subjekta iz onostranstva. V pesmi *Krik* nam avtor sporoči, da v naravi nič ni večno, ampak da prevladuje nekakšna reinkarnacija – s smrtjo enega bitja nastane drugo, tako da snovi v naravi krožijo. Nenavadni so ti Božji načrti in lopata ni orodje, ki končuje našo življenjsko zgodbo. Kar nosi duša, ne mine, in bolečine ostajajo; in ravno te bolečine se iztisnejo iz človeka, da se njegov krik zasliši v daljave ravnice. Najverjetneje pomensko najgloblji pesmi sta *Tišina* in *Naše ladje*; prva v eni kitici nazorno prikaže človeško dušo, ki se je ponoči spustila nad svoj kamniti grob, na katerem piše, da je našla mir in večnost, vendar je vse, česar ta človek v življenju ni izpolnil, ostalo ujeta v breztelesnosti, druga pa v še krajši kitici, kot v nekakšni misli, namenjeni razmisleku, pravi, da so naši hladni grobovi z zlatimi napisi le ladje v širnem morju časa, ki jih moramo odposlati v neznano.

5 UGOTOVITVE

5.1 Zunanja zgradba

Zunanja zgradba besedila je tisti del analize, ki je očiten že na prvi pogled in ni vezan na vsebino pesmi. Pri analizi zunanje zgradbe smo se osredotočali na obliko in število kitic, rime ali asonance in metrično shemo. Pesniške zbirke *Ne bodi kot drugi*, *Demon ljubezni* in *Nigdar neboš znala* že s svojim naslovom bralcu povedo, da je tema pesmi ljubezenska, prav tako je naslov prevzet po eni izmed pesmi te zbirke. Pesniška zbirka *Hiša svetega Nikolaja* je precej drugačna od ostalih treh zbirk, saj naslovno ne nakazuje na ljubezensko tematiko, ampak religiozno. Prav tako ni razdeljena na naslovljene pesmi, po vzoru katerih bi lahko prevzela glavni naslov. Predvidevali smo, da bo nekaj razlik med omenjeno pesniško zbirko ter ostalimi tremi, saj je ta izšla veliko prej in pesnik lahko v daljšem časovnem obdobju spremeni svoj stil pisanja, četudi ideja oziroma sporočilnost pesmi ostaja nespremenjena. Prav tako sta imeli največ oblikovnih in vsebinskih podobnosti najnovejši pesniški zbirki.

Pesmi zbirk *Hiša svetega Nikolaja*, *Demon ljubezni* in *Ne bodi kot drugi* so pomensko razdeljene na cikle oziroma sklope, v katerih so združene vsebinsko in idejno sorodne pesmi. Prva zbirka je razdeljena na sedem krajših ciklov, druga na tri, tretja pa na dva sklopa, s čimer se izboljša preglednost večjega števila pesmi. Zbirka *Ne bodi kot drugi* pa ni razdeljena na sklope, saj zajema le štirinajst pesmi, ki so motivno, tematsko in slogovno tesno povezane, tako da nadaljna členitev ni bila potrebna. *Demon ljubezni* in *Ne bodi kot drugi* imata na čelu postavljeno še uvodno pesem, ki povzame bistvo zbirke in jo podari bralcu kot uvodno misel.

Večina kitic je preproste in simetrične oblike. V *Hiši svetega Nikolaja* so pesmi ciklov enokitične, v *Nigdar neboš znala* prevladujejo trikitične pesmi, so pa tudi daljše ali krajše pesmi (vse od dvokitičnih do sedemkitičnih), *Ne bodi kot drugi* ima največ štirivrstičnic, čeprav je veliko tudi tri-, pet- ali šestkitičnih, v drugem sklopu je precej pogost končni distih, v *Demon ljubezni* pa podobno kot v prejšnji prevladujejo pesmi s tremi, štirimi ali petimi kiticami. Najverjetneje se je avtor odločil za takšno obliko pesmi zaradi preprostoti, spevnosti in tradicionalne simetrične oblike, ki se v povezavi z rimami in metriko pesem približa ljudski.

Kar se tiče števila verzov v posamezni kitici, lahko povzamemo, da prevladujejo kvartine in tercine, nekaj je tudi daljših kitic, medtem ko je precej pogost distih kot končna misel ali namig za nadaljni razmislek.

Kot smo napovedali, so pesmi spevne zaradi rimanosti in metrike. Zasledili smo, da v vseh pesniških zbirkah prevladujejo osnovni tipi ženskih ali moških rim (torej zaporedne, prestopne, oklepajoče rime, prav tako verižne in pretrgane rime), na nekaterih mestih pa rime nadomeščajo enake asonance. Zanimiva je pesem *Mali varaš* pesniške zbirke *Nigdar neboš znala*, saj v njej zasledimo primere notranje rime. Le nekaj pesmi pa je zapisanih svobodno brez uporabe kakršnih koli rim ali asonanc. Tudi metrična shema je tipično tradicionalna in zato zabavna za analizo – največ pesmi je zapisanih v stalnem troheju, jambu ali amfibrah, ki bralcu omogočajo enostavno in lahko prebiranje. Ravno metrika omogoča, da se pesmi lahko uglasijo, in z analizo metrike lahko zdaj raumemo, zakaj je toliko Lainščkovih pesmi dobilo svojo uglasbeno različico in se nekatere približajo ljudskim (ampak ne samo jezikovno, temveč tudi vsebinsko in motivno).

Po analizi zunanje zgradbe lahko potrdimo svojo prvo hipotezo »Poezija Ferija Lainščka je po značilnostih zunanje zgradbe tradicionalna.«, čeprav smo zasledili tudi nekaj izjem (nekateri pesmi so bile nerimane ali pa so imele različno število kitic v pesmi), saj ne moremo pričakovati, da bo avtor vedno ustvarjal enake tradicionalne pesniške oblike, saj mora biti njihovo pisanje zaradi strogih pravil in načel precej zahtevno. Prav tako lahko potrdimo tretjo hipotezo, ki se je glasila: »Tradicionalnost v poeziji Ferija Lainščka se kaže tudi v ritmu in stopici.« To hipotezo lahko potrdimo na osnovi analize metrike in rime, ki je v pesmi prevladovala in bila stalna.

5.2 Teme

V pesmih teh pesniških zbirk zasledimo različne tematike, ki bi jih lahko razdelili v pet kategorij – ljubezenska, bivanjska, domovinska, socialna in religiozna tematika.

V vseh pesniških zbirkah so pesmi povezane z ljubeznijo, ampak na drugačen način. Najverjetneje ta tematika v svojem primarnem pomenu prevladuje v pesniških zbirkah *Nigdar neboš znala*, *Ne bodi kot drugi* in *Demon ljubezni*. V pesmih se izmenično izpovedujeta ženski in moški lirski subjekt in vsak predstavi svoj vidik ljubezni. Ljubezen je predstavljena kot najmočnejše in najlepše čustvo, ki postopoma iz nežnega sentimentalnega izpovedovanja preide v erotično, strastno in

telesno ljubezen. Ljubimca spoštujeta drug drugega in se ne osredotočata le na materialne dobrine, ampak duhovne vrednote, ki jih v današnjem svetu primanjkuje. Drug v drugem sta našla srečo in bistvo svojega življenja, vendar je kontrastno temu predstavljena nesrečna ljubezen. Pojavljajo se občutki minljivosti, nesreče, zapuščenosti, zapostavljenosti, neusojenosti in razočaranja, ko sprva nerazdružljiva ljubimca najdeta različne življenjske poti. Velikokrat je predstavljeno drugačno pojmovanje ljubezni med spoloma, kar je najbolj opazno v zbirki *Ne bodi kot drugi*. V to isto kategorijo ljubezenske tematike bi lahko uvrstili ljubezen iz pesniške zbirke *Hiša svetega Nikolaja*, v kateri je predstavljena ljubezen do matere. Z dobro premišljeno in ciklično zgradbo Lainšček postavlja spomin svoji materi. Predstavlja, kako jo je doživljal kot otrok, da je zanj predstavljala svet in naravo, vendar se je kasneje ob selitvi začel zavedati realnosti. Kljub spremembi prepričanja še vedno ceni žensko, ki mu je podarila dar življenja.

V izmed štirih najstarejši zbirki se poleg ljubezenske tematike kaže tudi religiozna. Predstavljena je vera, ki je veljala za pomembno vrednoto materinega življenja. Čeprav je bil z vero seznanjem že v otroštvu, je kasneje spoznal, da ni bistvo njegovega življenja, ampak materinega. V drugih zbirkah vera nima velikega pomena, se pa kot metafore ali primere pojavljajo religiozni motivi. Lahko bi povzeli, da pesnik odkrito priznava svojo nezmožnost sprejemanja Kristusa na način, kot ga je njegova mama, vendar je vera v svoji obliki ostala del njegovega življenja.

V vseh zbirkah je prisotna bivanjska tematika, ki je povezana z dojemanjem bistva življenja, ljubezni in posameznika. V zbirki *Hiša svetega Nikolaja* se lirski subjekt sam odpravi na življenjsko pot, da bi odkrival svet in svoje bistvo. V *Nigdar neboš znala* lirski subjekt občasno izraža razočaranje ob nezmožnosti razumevanja sočloveka v stiski, predstavljena je človekova minljivost in večnost narave, prav tako je podobno iskanje smisla življenja v ljubezni predstavljeno v zbirkah *Ne bodi kot drugi* in *Demon ljubezni*, v katerih je prav tako analiziran odnos lirskega subjekta do narave in njenega dojetja.

Nekatere pesmi zajemajo tudi socialno tematiko, predvsem njeno problematiko. V zbirki *Ne bodi kot drugi* je posredno predstavljeno razlikovanje v dojetju ljubezni ženskega in moškega lirskega subjekta, ki je precej stereotipno. Bolje se ta tema kaže v pesmih, v katerih so predstavljeni odnosi ljudi do ljubezni, njenega dojetja in izražanja, saj je pogosto zapisano, da se ljudje posmehujejo zaljubljenim parom, ki si javno izkazujejo ljubezen, nekateri se nad tem zgražajo in

širijo govorce po celotnem mestu in zaljubljenca ves čas obremenjujejo. Ta tematika se kaže tudi v dojemanju posmrtnega življenja in umrlih svojcev. Komaj ko nekdo umre, se spomnimo nanje in jim postavimo kamniti spomenik z zlatim napisom – to delo nas pomiri in nam daje občutek, da smo storili vse, kar je v naši moči, da se dostojno poslovimo od svojca, ampak v resnici le zapečatimo neuresničene želje in potenciale v večno breztelesnost. Prav tako Lainšček predstavlja življenje preprostega malega človeka, najverjenteje najprepoznavnejša pa je predstavitev življenja pomurskih Ciganov.

Če dojemamo Prekmurje kot Lainščkovo domovino, je v pesmih zastopana tudi domovinska tematika. Pesnik piše hvalo svoji rodni pokrajini, kar se kaže z navajanjem raznih tipičnih motivov Prekmurja in njihove uporabe za prikazovanje ljubezni in bivanja. Tematika najbolj prevladuje v zbirki *Nigdar neboš znala*, ki je oblikovno, slogovno in vsebinsko posvečena prekmurskemu okolju. Avtor je pesmi napisal v prekmurskem narečju, jih opremil z lastnimi fotografijami Prekmurja in tamkajšnjih ljudi ter o njem in njegovem doživljanju pisal v pesmih.

Po teh ugotovitvah lahko povzamemo, da lahko potrdimo tudi četrto hipotezo »Prevladujejo pesmi z ljubezensko tematiko, pogosti sta tudi socialna in bivanjska tematika.« Res je, da prevladuje ljubezenska tematika in da zasledimo tudi bivanjsko in socialno, obenem pa sta prisotni tudi religiozna in domovinska.

5.3 Motivi

Tematika pesmi se odraža predvsem v uporabljenih motivih. Tako kot so v zbirkah različne teme, zasledimo tudi najrazličnejše motive, ki jih lahko podobno razdelimo na podkupine. Ker prevladuje ljubezenska tematika, je največ tudi ljubezenskih motivov, s katerimi se kaže odnos med ljubimcema (strast, sanje, poljubi). V povezavi z lirskimi subjekti so izraženi različni tipi ženskih ali moških motivov. V zbirki *Hiša svetega Nikolaja* zasledimo tip matere, do katerega lirski subjekt goji močna čustva in spoštovanje. Z ženskim subjektom sta predstavljen tipa srečne in nesrečne ženske – to, kateri tip je v pesmih uporabljen, je odvisno od ljubezenskega stanja zaljubljenecv. Podobno je predstavljen moški lirski subjekt, hkrati pa opisuje tip fatalne ženske, ki ga je zapustila in zaživela svoje sanje, neodvisno od njega. Naslednja pomembna skupina so motivi, vezani na

naravo (reka, ptice, rože, luna, zvezde) s pomembno podkupino – motivi, vezani na Prekmurje (Mura, mrtvice, ravnina, polje, meglice, Murska Sobota). Pomembno je poudariti, da se človekovo dožemanje sveta in ljubezni odraža v naravi (svetlo in prijetno dožemanje narave, ko je lirski subjekt srečno zaljubljen, in temačni, grozljivi motivi za nesrečno in neusojeno ljubezen, motivi samomora in smrti). Motiv prekmurskih Ciganov je nekaj neizogibnega, ko govorimo o Lainščkovi poeziji. S spoštovanjem in ljubeznijo predstavlja njihov način življenja, celo poimenuje njihovo vas Puščo, zanimanje za glasbo (igranje na violino, prepevanje) in ples, zanimivi so tudi motivi prerokovanja prihodnosti («metanje kart»), s čimer je Ciganka napovedala neusojeno ljubezen. Zasledimo tudi številne religiozne, mitološke in bajeslovne motive, ki pesmi obarvajo pravljичno in čarobno. Ne smemo pozabiti na motive, vezane na družbo ter vsakdanje življenje »malega človeka z ravnice«.

Z analizo in interpretacijo motivov lahko potrdimo peto hipotezo («V poeziji Ferija Lainščka zasledimo številne motive, vezane na naravo, natančneje na Prekmurje.») – avtor je namreč tesno povezan z naravo in njenim dožemanjem, zaradi njene pestrosti in večnosti pa si lahko vsak element vsak posameznik drugače razlaga in lastno interpretira.

5.4 Lirski subjekt

Pesmi izpovedujejo različni tipi lirskih subjektov, v večini pesmi pa prevladujeta prvoosebni in tretjeosebni lirski subjekt, posebna pa je združitev prvoosebnega lirskega subjekta in pesnika.

Kot prvoosebni lirski subjekt najbolj izstopata ženski in moški izpovedovalec. Ženski lirski subjekt je predstavljen v pesmih pesniških zbirk *Nigdar neboš znala*, *Ne bodi kot drugi* in *Demon ljubezni*. Če je v enih pesmih predstavljen srečni lirski subjekt, je v drugih predstavljena nesrečna ženska, ki žaluje za svojim dragim in se pasivno vdaja v svojo usodo. Podobno je predstavljen tudi moški subjekt, ki slavi njuno ljubezen, po drugi strani pa se ne vdaja v usodo, ko ga je ljubljena zapustila. Večkrat se spominja nanjo in na njuno ljubezen, ampak se mora sprijazniti s spremembami in nadaljevati z življenjem.

Posebnost zbirke *Hiša svetega Nikolaja* je prav tako prvoosebna izpoved Lainščkovega dožemanja materinega obstoja in pomena. Torej v tej pesmi je Lainšček tudi lirski subjekt.

V nekaterih pesmih (predvsem v zadnjih pesmih zbirke *Demon ljubezni*) zasledimo mrtvi lirski subjekt, ki o svojem doživljanju sveta poroča iz onostranstva in nam razkriva svoje dojemanje zemeljskega življenja in ravnanja ljudi.

Prav tako se pojavlja tretjeosebni subjekt, ki pripoveduje zgodbo med zaljubljenca (na primer v pesmi *Kako je ljubezni ime*), s čimer se bralec nekoliko oddalji od osrednjega para, vendar se ta razdalja ponovno zmanjša ob bralčevem empatiziranju z umrlo ljubimko.

5.5 Jezik

Jezik Lainščkove poezije je precej pester. Najverjeteje najbolj izstopa zbirka Nidgar neboš znala, ki je zapisana v prekmurskem narečju, zaradi česar je tudi zahtevnejša za branje, razumevanje vsebine in analiziranje. Nasploh je veliko dialektizmov, arhaizmov in neologizmov, prav tako pa lahko zasledimo tujejezične vložke. Pesnik uporablja pomanjševalnice, ljubkovalnice in otroške besede za izražanje čustvene naklonjenosti, zasledimo tudi psovke oziroma vulgarizme za čustveno nenaklonjenost. V nekaterih pesmih je namen lirskega subjekta neposredno izražen, spet v drugih pa je ovit v simbole in motive. Povedi so preproste in ritmične, večinoma v podrejeno zložene.

Avtor uporablja tudi razna retorična sredstva, kot so na primer nagovor, različne vrste ponavljanja (geminacija, anafora, epifora, epanalepsis, anadiploza), pretiravanje, rime, asonance, preimenovanje, sovzporedje, metafore, simboli, zamolk, paralelizem členov, oksimoron, okrasni pridevki, asindeton, polisindeton ... Od slogovnih postopkov prevladuje izpovedovanje.

V pesmih lahko zasledimo slogovne postopke različnih literarnih obdobj – romantično predstavitev čustev z naravo, realistično pojmovanje večnosti narave in minljivosti človeka, impresionistično opisovanje doživljanja narave, ekspresionistično predstavljeno trpljenje, simbolistično podajanje motivov in simbolov, modernistična bivanjska tematika in tujejezični citati, zagrobnost pri poročanju lirskega subjekta iz onostranstva ...

Po celotni analizi notranje zgradbe lahko drugo hipotezo le delno potrdimo (»Poezija Ferija Lainščka je po značilnostih notranje zgradbe tradicionalna.«), saj je poleg vseh tradicionalnih prvin v pesmih še nekaj modernejših.

6 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Moj ljubi ve dobro, da vzamem

si pesem namesto zlatnika,

saj moje srce se napolni

z lepoto, ki vseh se dotika.

(Moj ljubi potuje, Ne bodi kot drugi, str. 18)

Živimo v obdobju izjemnega tehnološkega in družbenega napredka, ki se odraža v spremembah našega vsakdana. Če nam nekatere iznajdbe olajšajo vedno zahtevnejše in napornejše življenje, pa po drugi strani digitalizacija in z njo povezana globalizacija, ki omogočata povezovanje različnih delov sveta, človeka 21. stoletja oddaljujeta od njemu najbližjih oseb in celo samega sebe. Vse pomembnejše postajajo materialne dobrine, lastna korist, slava in denar, posveča se pretirani negi svojega telesa in lastnim hedonskim užitek, večkrat pozablja na sočloveka in pristno ljubezen, ki bi si jo morali brezpogojno deliti. Ljubezen, ki dandanes temelji na izkazovanju finančne stabilnosti in iskanju pozornosti, bi se morala osredotočiti predvsem na tiste, za našo družbo že pozabljene duhovne vrednote. In prav na to idejo o iskreni in poglobljeni ljubezni, ki jo Lainšček bralcu posreduje v svoji poeziji, bi želela opozoriti. Človek se mora ponovno naučiti vzpostaviti ta duhoven stik ne le s sočlovekom, ampak tudi z naravo in vsemi njenimi komponentami. Vzeti si mora trenutek, se zazreti v naravo in občutiti vez, ki ga povezuje z Neminljivostjo. Komaj takrat bo lahko začutil pripadnost tem ravnici, dolinam in hribovjem, začutil svojo poklicanost in smisel svojega bivanja.

Tako bi rada usmerila ljudi vseh starosti k prebiranju (Lainščkove) poezije, ki predstavlja »hrano za našo dušo« in ki bi posamezniku predstavila drugačne življenjske vidike. Prihodnost je v naših rokah, zato moramo poskrbeti, da bomo ohranjali tak odnos do sebe, drugih, narave, domovine in lastnega obstoja, za katerega nam bodo hvaležni naši zanamci. Ohranjati svet ljubeč, povezan in optimističen – to je družbena odgovornost!

7 ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi smo želeli natančneje spoznati poezijo Ferija Lainščka in njene glavne značilnosti. Pred raziskovanjem smo si zadali cilje, ki smo jih želeli z raziskovanjem doseči, ter pet hipotez, katerih resničnost smo želeli preveriti. Po natančnejšem in podrobnem iskanju informacij o avtorjevem življenju in delu smo se posvetili tudi literarni teoriji, vezani na poezijo. Priskrbeli smo si štiri pesniške zbirke (*Hiša svetega Nikolaja*, *Nigdar neboš znala*, *Ne bodi kot drugi* in *Demon ljubezni*), s pomočjo katerih smo želeli raziskati značilnosti avtorske poetike v poeziji Ferija Lainščka.

Po analizi, interpretaciji in primerjavi smo lahko potrdili prvo hipotezo, saj je Lainščkova poezija večinoma tradicionalna, tretjo hipotezo zaradi stalnega ritma in tradicionalne stopice, četrto hipotezo zaradi prevladujoče ljubezenske tematike, ki jo dopolnjujeta ne le bivanjska in socialna, temveč tudi domovinska in religiozna, ter peto hipotezo, saj se v poeziji Ferija Lainščka pojavljajo številni motivi, vezani na naravo, natančneje na Prekmurje. Le delno pa smo lahko potrdili drugo hipotezo, saj se poleg številnih tradicionalnih značilnosti notranje zgradbe pojavljajo tudi modernejše prvine.

V prihodnosti bi bilo zanimivo v raziskovanje Lainščkove poezije zajeti več pesniških zbirk, s katerimi bi dobili več podatkov o značilnosti njegove poetike, saj bi lahko na osnovi več informacij dopolnili zaključke z več ugotovitvami. Najbolje bi bilo dodatno analizirati starejše pesniške zbirke, saj smo že ugotovili, da se najstarejša izmed štirih zbirk najbolj razlikuje od ostalih treh (tako oblikovno, kot tudi vsebinsko in motivno). Raziskovalno nalogo bi lahko izboljšali z natančneje zastavljenimi hipotezami, ki bi spodbujale dodatno raziskovanje še drugih pesniških sredstev in značilnosti.

8 VIRI IN LITERATURA

Androjna, M. (2016). *Ženska, pokrajina in ljubezen v poeziji Ferija Lainščka* (Diplomsko delo.)

Filozofska fakulteta, Ljubljana. Prodobljeno 24. 1. 2020 s:

https://www.slov.si/dipl/androjna_mateja.pdf

Domžalec.si (2017). *Feri Lainšček na Literarni kavarni: Demon ljubezni*. Pridobljeno 27. 1. 2020

s: <https://domzalec.si/feri-lainscek-na-literarni-kavarni-demon-ljubezni/>

Emka.si (2009). *Ne bodi kot drugi*. Pridobljeno 23. 1. 2020 s:

<https://www.emka.si/webapp/wcs/stores/servlet/sl/emkasi/ne-bodi-kot-drugi-feri-lainscek-31333-pr>

Fridl, I. (2010). *Kot bi nam bila pot v resnici dom – romaneskni opus Ferija Lainščka*. V *Po ravnici navzgor* (str. 119–153). Murska Sobota: Franc-Franc. (19. 11. 2019)

Hočevar, M. H. (2015). *Feri Lainšček: Najbolj se bojim samote*. DELO, 20. oktober 2015.

Pridobljeno 24. 1. 2020 s: <https://www.delo.si/kultura/knjiga/feri-lainscek-najbolj-se-bojim-samote.html>

Kmecl, M. (1995). *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Mihelač in Nešović.

Knjigarna Bukla (2016). *Demon ljubezni*. Pridobljeno 27. 1. 2020 s:

<https://www.bukla.si/knjigarna/leposlovje/poezija/demon-ljubezni.html>

Kos, J. (1995). *Očrt literarne teorije*. Ljubljana: DZS.

Lainšček, F. (1999). *Hiša svetega Nikolaja*. Grosuplje: Mondena. (24. 1. 2020)

Lainšček, F. (2007). *Ne bodi kot drugi*. Ljubljana: Cankarjeva založba. (24. 1. 2020)

Lainšček, F. (2007). *Nigdar neboš razumela*. Murska Sobota: Franc-Franc (31. 1. 2020)

Lainšček, F. (2016). *Demon ljubezni*. Ljubljana: Cankarjeva založba. (24. 1. 2020)

Novak Popov, I. (2010). *Kontinuiteta in razlika – poskus s poezijo Ferija Lainščka*. V *Po ravnici navzgor* (str. 154–175). Murska Sobota: Franc-Franc. (19. 11. 2019)

Papp, J. (2018). *LAINŠČEK, Feri*. Pridobljeno 14. 11. 2019, s:
<http://www.pomurci.si/osebe/lain%C5%A1%C4%8Dek-feri/598/>

Sanje (2018). *Demon ljubezni*. Pridobljeno 27. 1. 2020 s: <https://www.sanje.si/demon-ljubezni-f-lainscek-mk.html>

Story (2016). *Zdravko Duša: "Vsi veliki slovenski literati, pesniki so pokazali, kako lep in bogat jezik je slovenščina!"* Pridobljeno 27. 1. 2020 s: <https://govorise.metropolitan.si/traci/domaci-traci/zdravko-dusa-vsi-veliki-slovenski-literati-pesniki-so-pokazali-kako-lep-in-bogat-jezik-je-slovenscina/>

Svet knjige (2016). *Feri Lainšček – poet prekmurskih ravníc*. Pridobljeno 27. 1. 2020 s:
<https://www.svetknjige.si/splosna-vsebina/3102/feri-lainscek-poet-prekmurskih-ravnic>

Tancer Kajnih, D. (2019). *Biografija Ferija Lainščka*. Pridobljeno 14. 11. 2019, s:
<http://www.ferilainscek.si/biografija/celotna-biografija/>

Tancer Kajnik, D. (2010). »Mika me mika pot do obzorja, kjer se luna zemlje dotika« - mladinska literatura Ferija Lainščka. V *Po ravnici navzgor* (str. 176–192). Murska Sobota: Franc-Franc. (19. 11. 2019)

Vilhelmina Verdnik, A. (2015). *Mol ljudi s horizonta ali motivika v poeziji prekmurskih pesnikov* (Raziskovalna naloga.) II. gimnazija, Maribor. Pridobljeno 31. 1. 2020 s: https://zpm-mb.si/wpcontent/uploads/2015/06/S%C5%A0_Knji%C5%BEevnost_Mol_ljudi_s_horizonta.pdf